Prof. univ. dr. Gheorghe BOARU
Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România

ȘI TATA A LUPTAT LA COTUL DONULUI

-Documente, analize, memorii-

EDITURA ACADEMIEI OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA

EDITURA TEHNICA

București, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
BOARU, GHEORGHE
Şi tata a luptat la Cotul Donului : documente, analize, memorii / prof. univ. dr. Gheorghe Boaru.... - Bucureşti : Editura Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România : Editura Tehnică, 2024
Conţine bibliografie
ISBN 978-630-6518-29-6
ISBN 978-973-31-2415-3

94
821.135.1

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate autorului

Responsabilitatea privind conținutul lucrării revine în totalitate autorului

MOTTO

Nicolae Iorga: *„Un popor care nu-şi cunoaşte istoria e ca un copil care nu-şi cunoaşte părinţii“.*

Lucian Blaga: *„Există două realități a căror imensă, zdrobitoare greutate nu o simțim, dar fără de care nu putem trăi: aerul și istoria“.*

DEDICAȚIE

Dedic această carte **tatălui meu**, care a luptat la Cotul Donului, camarazilor săi și comandanților excepționali pe care i-a avut. Sacrificiul lor a fost fără margini și merită tot respectul nostru. Peste 156 000 de români au murit în *Bătălia Stalingradului.*

Cu fiecare cuvânt scris de tatăl meu *(Ghiță Boaru),* în caietul lui de „*Amintiri de război”*, am simțit că îi urmez pașii într-o călătorie prin timp și alături de sufletul lui. Am redat cu emoție fiecare secvență din memoriile lui de război și m-am cutremurat aflând cum s-a întâmplat și ce-au suferit luptătorii români atunci.

Cartea poate fi un mesaj pentru generațiile viitoare care trebuie să știe adevărul despre cum a fost acest război și ce sacrificii au făcut românii, cei de pe front dar și cei de acasă.

CUVÂNT ÎNAINTE

Decizia pentru elaborarea și publicarea acestei lucrări a avut două motivații: una personală și alta profesională.

Componenta personală a constat în faptul că am dorit, din tot sufletul, să evoc întâmplările prin care a trecut tatăl meu, cunoscut ca ***„Ghiță Boaru”,*** participant la cel de-***Al Doilea Război Mondial*** - în campania din Est - și care și-a scris amintirile într-un caiet (manuscris).

Amintirile sale cuprind și alte etape grele ale vieții sale, cum ar fi prizonieratul și participare în campania din Vest, pe care le voi aborda într-o altă lucrare.

Din acest punct de vedere consider că aceasta este pentru mine o carte *„de suflet”* și o datorie morală față de tatăl meu și pentru ceilalți eroi ai neamului care nu mai sunt.

Componenta profesională este dată de faptul că, având o pregătire militară completă și de cel mai înalt nivel, de la Liceu Militar, Școală Militară de Ofițeri, Academie Militară, cursuri postuniversitare, pregătire prin doctorat, conducător de doctorat în „Științe Militare”, o carieră didactică și științifică de peste 40 de ani la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, am citit și studiat numeroase lucrări de istorie militară a poporului român dar și mondială și am constatat că sunt abordări diferite și chiar controversate ale acestei conflagrații mondiale.

Indiferent de autori și de modalitatea de abordare concluzia rămâne aceeași - ***ororile războiului***, despre care este bine să se știe adevărul iar cei care au avut de suferit să fie respectați.

Cartea are două surse: documente și lucrări din istoriografia mondială și autohtonă precum și cele din manuscrisul protagonistului, tatăl meu „Ghiță Boaru”, completate din când în când cu unele analize proprii asupra unor operații care s-au desfășurat și pe care le-am prezentat.

Consider că este o deformație profesională, a unui cadru didactic universitar care și-a desfășurat activitatea numai în mediul militar timp de peste 40 de ani, de a explica unele elemente care nu sunt la îndemâna cititorului interesat de istorie militară.

Această carte este scrisă, cu mintea dar și cu sufletul meu, din dorința de face cunoscut românilor dar și cititorilor de alte naționalități secvența românească din *„Bătălia Stalingradului”.*

Am citit și am fost de acord cu faimosul ***apel*** al unor reputați istorici francezi, intitulat ***Libertate pentru istorie***. Este necesar a reține aceste principii, avansate în decembrie 2005 de Alain Decaux, Marc Ferro, Pierre Milza, Réné Rémond și colegii lor, aceștia surprinzând elementele definitorii ale *principiilor* scrisului istoric modern, și anume:

„*Istoria nu-i o religie. Istoricul nu acceptă nici o dogmă, nu respectă nici un lucru interzis, nu cunoaşte* tabù-*uri.* ***El poate să deranjeze.***

Istoria nu este tot una cu morala. Istoricul nu are rolul de-a exalta ori de-a condamna, ***el explică.***

Istoria nu este sclava actualității. Istoricul nu aplică trecutului schemele ideologice contemporane şi nu introduce în evenimentele de odinioară sensibilitatea prezentului.

Istoria nu-i tot una cu memoria. Istoricul, într-un demers științific, colecționează amintirile oamenilor, le compară între ele, le confruntă cu documentele, cu obiectele, cu urmele existente, și stabilește faptele. Istoria ține cont de memorie, dar nu se reduce la ea*"*[1].

Pe tot parcursul conceperii și elaborării acestei lucrări științifice (care nu este o carte de ficțiune) am avut ca regulă principală să mă bazez pe documente oficiale sau pe surse credibile.

Există și lucrări cu o abordare triumfalistă (la adresa învingătorului) în funcție de perioada istorică în care au fost publicate și de sursele bibliografice pe care le-au avut la dispoziție autorii. Lucrările autohtone elaborate după 1989, au o cu totul altă abordare datorită destinderii libertății de exprimare și datorită posibilităților de acces la surse documentare mai diverse.

Unele cărți sunt laudative la adresa armatei roșii deși, până la un moment dat, aproape toată Uniunea Sovietică era ocupată de germani și aliații săi.

S-a constatat că interesul pentru acest subiect, ***„Bătălia Stalingradului"*** și mai ales pentru „***Cotul Donului"*** este tot mai crescut, în România, mai ales a celora care au avut pe cineva apropiat care a participat la eveniment și care a supraviețuit sau nu. Actuala generație a avut ori pe tata ori pe unchiul sau bunicul participant la această bătălie.

„Bătălia Stalingradului" a fost cea mai sângeroasă bătălie a celui de-Al Doilea Război Mondial. A fost *„bătălia bătăliilor"* de pe Frontul de Est, considerată de unii istorici ***„Verdunul de pe Volga".***

---

[1] *„L'Histoire",* Paris, no. 306/Janvier, 2006.

A fost, probabil, încleștarea al cărei deznodământ a trasat istoria continentului european pentru deceniile viitoare.

„Bătălia de la Stalingrad” este o sintagmă cunoscută în istoriografie ca fiind marea confruntare militară de pe Don și Volga, care a avut loc în a doua parte a anului 1942 (din 17 iulie) și începutul anului 1943 (2 februarie), și care a implicat Armata a 3-a română la sud de Fluviul Don și implicit în Cotul Donului (unde a luptat și protagonistul - Ghiță Boaru), Armata a 4-a română în Stepa Calmucă (la sud de Stalingrad) și câteva mari unități române chiar în Stalingrad.

În această *„bătălie”* România a avut o participare semnificativă ca efective militare și materiale dar și prin pierderile foarte mari suferite.

Cauza interesului cititorului pentru acest subiect este sacrificiul multor familii de români și a întregului nostru popor pentru efortul de război, în timpul conflagrației dar și ulterior pentru refacerea economică și morală a poporului nostru.

Este complicată conjunctura care s-a creat atunci - întâi am fost aliați cu germanii apoi ne-au devenit inamici, întâi ne-am luptat cu rușii apoi am devenit aliați. După opinia mea, nici *„esticii”* și nici *„vesticii”* nu au uitat poziția de atunci a României.

Cred că cititorul va înțelege de ce am vrut să scriu această carte. O să explic, cu câteva argumente, și cum am scris-o.

Cartea este rodul studiului și cercetărilor proprii de peste 15 ani, inițiate, în faza de început, printr-un raport pe care l-am făcut la Serviciul Istoric al Armatei pentru solicitare de date despre activitatea militară a lui Boaru V. Gheorghe, drept pentru care am primit unele date, din arhive, pe care eu nu le aveam. Am reușit astfel să-mi direcționez cercetarea pe zona în care a acționat protagonistul - Ghiță Boaru - și anume, în principal, Divizia 14 Infanterie din Armata a 3 -a care a acționat în Cotul Donului.

Cartea are un format nou, modern cu multe surse online, conține **hărți, scheme, fotografii și capturi,** preluate din surse bibliografice demne de încredere, unele prelucrate de mine pentru acuratețea și ușurința înțelegerii textului.

O scurtă explicație: Fiind pasionat de studiul cărților de istorie militară, am simțit nevoia unor reprezentări grafice (hărți și scheme), în special pentru operațiile militare, pe care nu le-am prea găsit în literatura pe care am parcurs-o de-a lungul timpului, așa că am căutat să elaborez o lucrare care să nu aibă această lacună.

Studiul hărților și schemelor operațiilor militare a fost inițiat și stimulat de profesorii mei din Academia Militară (acum se numește *Universitatea Națională de Apărare „Carol I")* la cursurile de *„Istoria Artei Militare",* amplificat de profesorii pe care i-am avut la cursurile de tactică, artă operativă și strategie, și apoi prin activitatea didactică și de cercetare științifică pe care am desfășurat-o timp de peste 40 de ani în această instituție.

Procurarea a câteva sute de cărți din acest domeniu, în format letric sau electronic mi-a permis să selectez acele surse care mi s-au părut de încredere, elaborate de autori dedicați și publicate de edituri consacrate.

Cărțile pe care le-am tradus (din limba engleză și limba rusă) și folosite ca surse, sunt editate în anii imediat de după război, ulterior sau chiar de dată recentă prin reeditarea, de către unele edituri, a unor lucrări care s-au dovedit valoroase și apreciate în timp.

Lucrările editate sau reeditate în ultimul timp au o calitate deosebită a prezentărilor grafice, prelucrate de instituții specializate din vest, de unde am putut face capturi a unor reprezentări grafice de calitate.

Sunt câteva sute, cred chiar mii de cărți despre această bătălie, foarte bine documentate, multe dintre ele de memorialistică.

Ce aduce nou această carte și cu ce se deosebește de celelalte?

În primul rând relatările protagonistului „*Ghiță Boaru*", tatăl meu, care exprimă trăirile reale ale unui soldat, așa cum le-a simțit el atunci și care nu au mai fost publicate până acum. Am transcris relatările protagonistului așa cum le-a scris el, fără nicio „cosmetizare" sau prelucrare convenabilă pentru vreo parte. Ele sunt veritabile memorii de război.

Pentru unele evenimente, care nu mi s-au părut „onorabile" pentru instituția militară, am avut oscilații dacă să le scriu sau nu (bătaia în armată, erorile militare soldate cu morți,...), am consultat un fost student (doctor în Istoria Artei Militare și autor de cărți de istorie) pe care îl consider ca fiind un foarte bun istoric și un camarad de calitate. Mi-a dat un sfat grozav: *„...domnule profesor, dacă vreți ca această carte să aibă valoare,* ***scrieți cum a fost****, nu cosmetizați, nu acuzați, nu lăudați, dacă puteți faceți și niște analize proprii".* Am ținut cont și așa am făcut.

În al doilea rând, sursele documentare la care am apelat și din care am utilizat acele date, care m-au ajutat să demonstrez ceea ce mi-am propus.

Am utilizat 420 de surse din care 238 sunt cărți (din care 41,5% sunt autori români și 58,5% sunt autori străini), 140 surse online, 24 publicații și reviste istorice, 18 documente oficiale și fonduri arhivistice.

Consider că lucrarea are un pronunțat caracter științific și prin faptul că are 1385 note de subsol din care 1301 sunt surse iar restul sunt comentarii și/sau explicații.

Particularitatea acestei cărți-document este aceea că are 347 fotografii care completează sau chiar înlocuiesc explicațiile sau comentariile sub formă de text. Pentru autenticitate, toate aceste fotografii au atașate sursele de proveniență.

Faptul că lucrarea conține 52 de hărți și/sau scheme care, în legătură cu textul adiacent, oferă cititorului posibilitatea să înțeleagă ușor și corect acțiunea respectivă. A fost un *„of”* al meu ca descrierea unei acțiuni militare de nivel tactic, operativ sau chiar strategic să aibă la bază o hartă sau o schemă.

Nu înțelegeam de ce cărțile pe care le citisem nu prea aveau hărți sau scheme până într-o zi când l-am întâlnit pe marele profesor și istoric Gh. Buzatu. Venise la o teză de doctorat în Academia de Înalte Studii Militare (astăzi *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”),* la care fusese referent de specialitate, și într-o pauză l-am întrebat: *„...Domnule profesor, vreau să scriu o carte despre participarea tatălui meu în Cotul Donului,..., am citit cărțile marilor noștri istorici Kirițescu, Constantiniu, Pandea, Scurtu, Duțu, Otu,..., Buzatu și nu am găsit hărți, scheme sau poze...”*. Bonom cum era, mi-a răspuns cu blândețe și înțelegere: *...„Domnule ofițer, aveți dreptate. Știți de ce este așa? Pentru că arhivele noastre au fost luate la Moscova, iar a ajunge acolo este o adevărată aventură. Aprobări greu de obținut și taxe foarte mari și atunci ... acesta este rezultatul”.*

În ultimii ani accesul la surse occidentale a fost posibil și pentru mine dar au fost traduse și publicate multe cărți de către unele edituri românești. Am preferat bibliotecile virtuale cu cărți în diferite limbi (preponderent în engleză) pentru că unele traduceri în limba română suferă de necunoașterea de către translatori a termenilor specifici domeniului militar care denaturează sensul exprimării originale.

Subiectul *„Bătăliei Stalingradului”* este abordat în viziuni diferite de literatura actuală (românească, rusească, germană, engleză / americană) drept pentru care am prezentat și viziunea românească oficială.

Documentele particulare ale participantului la acțiune le-am obținut din arhive prin intermediul „Serviciului Istoric al Armatei" (n.a. Române).

Cele 14 Anexe atașate la finalul lucrării oferă explicații și completări ale textelor din capitolele 1 și 5.

O parte a lucrărilor din limba germană au fost traduse în limba engleză de unele edituri ceea ce mi-a oferit și altfel de surse. Germanii au avut în statul de organizare de pe front funcții de fotograf. Aceștia au imortalizat secvențe directe și le trimiteau acasă (rapoarte către Hitler) pentru a demonstra executarea a ceea ce li s-a ordonat (Exemplu: spânzurarea partizanilor, execuții asupra evreilor,...scene grele din câmpul de luptă,... *„rasputița"* (mare de noroi),...). Unii dintre aceștia au scris ulterior cărți și au publicat fotografii din arhiva personală.

Am scris lucrarea cu folosirea de exprimări adecvate unui limbaj militar profesionist iar din punct de vedere gramatical conform normelor academice actuale.

Lucrarea conține și analize proprii ale autorului pe baza expertizei pe care o are în domeniul științei militare.

Am inserat de la început Cronologia celor două războaie mondiale pe baza lucrărilor unor autori consacrați, pentru coerența analizei și înțelegerii fenomenului militar privind cel de-Al Doilea Război Mondial care își are geneza în finalul nefavorabil, pentru Germania, a Primului Război Mondial.

Acolo unde anumite date statistice au valori diferite, sau sunt chiar controversate, am apelat la surse care provin din documentele oficiale ale Armatei Române și au girul autorităților române de atunci.

Consider că această lucrare, prin conținutul său și bogăția surselor folosite, poate fi considerată o ***„Carte-document"*** sau chiar o carte cât un ***„Tratat de istorie militară",*** dedicată *„Bătăliei Stalingradului"* și mai ales acțiunilor militare din **Cotul Donului** și poate fi utilă celor care sunt interesați de studiul istoriei militare a poporului român-secvența cu campania din Est (care a fost publicată mai puțin).

Am dorit ca această carte, pe lângă valoarea sentimentală și morală, să constituie o contribuție semnificativă la elucidarea unor aspecte mai puțin (sau altfel) tratate în literatura dedicată participării românești în *„Bătălia Stalingradului"* și mai ales a luptelor din **Cotul Donului.**

Autorul

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 5

INTRODUCERE 19

CAPITOLUL 1

SATUL NATAL 43

INTRODUCERE.....43

1.1. SCURTĂ PREZENTARE A SATULUI ITEȘTI 46

1.2. ARGUMENTE ARHEOLOGICE PRIVIND ADEVĂRATA VECHIME A VIITORULUI SAT ITEȘTI.....48

1.3. ISTORICUL SATULUI ITEȘTI – DENUMIT INIȚIAL *„LA MAL”*.....52

1.4. PLUTAȘII DE PE BISTRIȚA.....54

1.4.1. Monopolul turcesc asupra comerțului cu lemn transportat cu plutele.....55

1.4.2. Plutăritul ca mijloc de transport.....57

1.4.3. Evoluția plutelor.....59

1.4.4. Plutăritul pe Bistrița în perioada dintre cele două războaie mondiale.....61

1.4.5. Zăgăzuirea apelor Bistriței și sfârșitul plutăritului 64

1.4.6. Concluzii privind plutăritul de pe Bistrița și satul Iteşti.....65

1.5. MIGRAȚIA ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA ÎN MOLDOVA.....69

1.6. ARDELEANUL ITESCU SE INSTALEAZĂ ÎN *„LA MAL”* ȘI ÎNFIINȚEAZĂ SATUL ITEȘTI 72

1.6.1. Itescu și Principesa Lucia Schönburg -Waldenburg.....73

1.6.2. Itescu - prietenul de vânătoare al Prințesei Lucia Schönburg-Waldenburg. O poveste frumoasă, interesantă și utilă.....76

1.7. SATUL ITEȘTI ȘI REFORMA LUI CUZA.....77

1.7.1. Stegarul Vasile Cerchizan din Iteşti în audienţă la Cuza-Vodă. O poveste adevărată.....78

1.7.2. Reforma agrară a domnitorului Alexandru Ioan Cuza din 1864.....86

1.8. EROII SATULUI ITEȘTI 94

1.9. VIAȚA SATULUI.....100

CAPITOLUL 2

AȘA A ÎNCEPUT RĂZBOIUL 108

INTRODUCERE.....108

2.1. CRONOLOGIA PRINCIPALELOR EVENIMENTE POLITICO-MILITARE, PRIVIND CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL ȘI DIN PERIOADELE ANTERIOARE.....110

2.2. O SCURTĂ ANALIZĂ COMPARATIVĂ A PRINCIPALELOR CARACTERISTICI ALE CELOR DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE.....142

2.3. POLONIA, GERMANIA ȘI OCCIDENTUL.....145

2.4. RĂZBOIUL TOTAL - O MARE NENOROCIRE PENTRU OMENIRE.....158

2.5. CÂND A ÎNCEPUT DE FAPT RĂZBOIUL? 160

2.6. CUM A ÎNCEPUT RĂZBOIUL ÎN EUROPA.....163

2.7. AMERICA ȘI RĂZBOIUL EUROPEAN 172

2.8. JAPONIA ȘI RĂZBOIUL EUROPEAN 173

2.9. GLOBALIZAREA RĂZBOIULUI SAU RĂZBOIUL TOTAL-RĂZBOIUL GLOBAL.....177

2.10. ASPECTE ALE SECURITĂȚII ECONOMICE CARE AU MODELAT GEOGRAFIA RĂZBOIULUI.....179

2.11. CONCLUZII PRIVIND ÎNCEPUTUL RĂZBOIULUI.....192

CAPITOLUL 3

OPERAȚIA BARBAROSSA: ORIGINI, PLANIFICARE, EXECUȚIE

INTRODUCERE **194**

3.1. OPERAȚIA BARBAROSSA **194**

3.1.1. Planul Schlieffen - ideea de a invada Uniunea Sovietică (sau ideea războiului pe două fronturi) **194**
3.1.2. Atitudini față de Operația Barbarossa **196**
3.1.3. De ce s-a chemat Operația Barbarossa? **207**
3.1.4. Directiva nr. 21 dată de Hitler **210**
3.1.5. Planul operației (invaziei) **216**
3.1.6. Secretul Operației Barbarossa – cel mai prost păstrat .. **221**
3.1.7. Invazia era iminentă **225**
3.1.7.1. Ofensiva germană - panica sovietică 228
3.1.7.2. Reacția sovietică 237
3.1.8. Mlaștina Pripet **242**

3.2. CUCERIREA KIEVULUI ȘI SMOLENSKULUI **251**

3.2.1. Cucerirea Kievului **251**
3.2.2. Închiderea capcanei. Secvențe din capturarea Kievului **264**
3.2.3. Bătălia de la Smolensk **276**
3.2.4. Partizanii și fantoma lui Napoleon **293**
3.2.5. Disperarea lui Stalin. Lăcomia lui Hitler și consecințele ei. Controverse în deciziile lui Hitler. **303**

3.3. SOARTA LENINGRADULUI **318**

3.3.1. Ideologia lui Hitler de exterminare a Leningradului ... **318**
3.3.2. Atacul asupra Leningradului **321**
3.3.3. Încercuirea și înfometarea orașului **329**
3.3.4. Leningradul sub asediu **331**
3.3.5. Blocada Leningradului **339**
3.3.5.1. Probleme de comandă ale germanilor 340
3.3.5.2. Contraofensivele sovietice 345

3.4. OPERAȚIA „TAIFUN (TYPHOON)". ASALTUL ASUPRA MOSCOVEI. SFÂRȘITUL JOCULUI.....350

3.4.1. Operația Taifun - planificarea.....351
3.4.2. Pregătirile sovietice 353
3.4.3. Frontul „Viazma și Bryansk".....357
3.4.4. Asaltul asupra Moscovei.....373
3.4.5. Ofensiva de iarnă.....397
3.4.5.1. Cocktailurile Molotov 413
3.4.5.2. Minele antitanc sovietice pe câini 415
3.4.6. Paradoxul acestui război.....417
3.4.7. Diviziile siberiene.....439
3.4.8. Concluzii asupra Operației Taifun 445

3.5. INTRAREA ROMÂNIEI ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL - PENTRU ELIBERAREA BASARABIEI ȘI NORDULUI BUCOVINEI (22 IUNIE 1941) 456

3.5.1. *„Ostaşi, vă ordon: Treceţi Prutul!"*.....463
3.5.2. Grupul de Armate Sud.....479
3.5.3. Eliberarea Basarabiei și Bucovinei de Nord.....483
3.5.4. Odessa 492
3.5.4.1. Bătălia Odessei - un tribut sângeros 494
3.5.4.2. Atentatul de la Odessa și represaliile 507
3.5.5. Crimeea, Harcov și Rostov 516
3.5.5.1. Spre Perekop 517
3.5.5.2. Bătălia de la Marea de Azov 520
3.5.5.3. Mărturisirile generalului Erich Von Manstein privind operațiile din Crimeea cu aportul trupelor române 522
3.5.5.4. Cucerirea Crimeei 523
3.5.5.5. Sevastopol 526
3.5.5.6. Harkov și Rostov 529
3.5.5.7. Contraofensiva lui Timoșenko 535

3.5.6. Aprecierile generalului Erich Von Manstein asupra Armatelor române **.....539**
3.5.6.1. Situația după instalarea la comandă 539
3.5.6.2. Generalului Erich Von Manstein despre Mareșalul Ion Antonescu 540
3.5.6.3. Generalului Erich Von Manstein despre Armata Română 541

3.6. CUM AU FOST CONDUSE ARMATELE ROMÂNE ÎN CAMPANIA DIN EST.....543

3.7. CONCLUZII LA OPERAȚIA BARBAROSSA.....568

CAPITOLUL 4

ÎNCEPUTUL ANILOR GREI AI CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL PENTRU ROMÂNI.....576

INTRODUCERE.....576

4.1. RĂZBOIUL A ÎNCEPUT ȘI PENTRU NOI 576

4.2. UN REGIMENT PENTRU ISTORIE - REGIMENTUL 13 DOROBANȚI „ȘTEFAN CEL MARE" DIN IAȘI -.....579

4.3. INSTRUCȚIA LA REGIMENTUL 13 DOROBANȚI „ȘTEFAN CEL MARE" DIN IAȘI 587

4.4. MARȘUL SPRE COTUL DONULUI.....591

4.4.1. Bombardamentul de noapte al rușilor. Dumnezeu a fost cu noi și de data asta 594
4.4.2. Marșul nostru continuă.....595
4.4.3. Credința în Dumnezeu. O faptă creștinească 601
4.4.4. Privind activitatea clerului militar - preoți români „în tranșee" (n.a.).....605
4.4.5. Activitatea clericilor militari români rezultată din dările de seamă ale preoților militari în campanie (n.a.).....609

4.5. SECRETUL ATEISMULUI RUSESC (n.a.) 615

4.5.1. O scurtă istorie a creștinismului rusesc 616

4.5.2. Lenin și ateismul rusesc.....617
4.5.3. O scurtă istorie a atrocităților bolșevismului împotriva bisericii și credincioșilor ortodocși.....619
4.5.4. Scrisoarea lui Lenin – distrugerea clerului prin Decret.....626
4.6. REGLEMENTĂRI PRIVIND ACTIVITATEA CLERULUI MILITAR ÎN ROMÂNIA.....639
4.6.1. Atribuțiunile și îndatoririle clerului militar.....640
4.6.2. Regulament pentru clerul din armata permanentă (aprobat prin decret regal).....640
4.6.3. Regulamentul privind ținuta preoților militari în timp de război. alte aspecte privind asistența religioasă în armată.....641

CAPITOLUL 5
PARTICIPAREA ROMÂNEASCĂ ÎN *„BĂTĂLIA DE LA STALINGRAD”*.....644

INTRODUCERE.....644
5.1. GENEZA OPERAȚIEI DE LA STALINGRAD.....645
5.1.1. Adolf Hitler declară război SUA.....646
5.1.2. Cum au ajuns românii la Stalingrad.....650
5.1.3. Reacțiile militaro-politice din țară față de decizia lui Ion Antonescu de angajare a României în campania din vară a germanilor.....652
5.1.4. Decizia de intrare în ofensivă în vara anului 1942.....655
5.2. ARMATA A 3-A ROMÂNĂ ÎN COTUL DONULUI.....659
5.2.1. Dispozitivul de apărare al Armatei a 3-a române la 19 noiembrie 1942.....663
5.2.2. Organizarea Armatei a 3-a române, comandanții marilor unități și fâșiile de apărare ale acestora la 19 noiembrie 1942.....665
5.2.3. Efectivele Armatei a 3-a române la 19 noiembrie 1942.....666

5.2.4. Situația materială și morală a Armatei a 3-a române.....669

5.3. ARMATA A 4-A ROMÂNĂ ÎN STEPA CALMUCĂ 674

5.3.1. Dispozitivul de apărare al Armatei a 4-a române la 19 noiembrie 1942 677

5.3.2. Organizarea Armatei a 4-a române, comandanții marilor unități și fâșiile de apărare ale acestora la 19 noiembrie 1942.....679

5.3.3. Efectivele Armatei a 4-a române la 19 noiembrie 1942.....681

5.3.4. Situația materială și morală a Armatei a 4-a române.....682

5.4. CONCLUZII PRIVIND EFECTIVELE ROMÂNEȘTI PARTICIPANTE ÎN BĂTĂLIA DE LA STALINGRAD 687

5.5. TERENUL ÎN COTUL DONULUI ȘI STEPA CALMUCĂ. ANALIZĂ GEOGRAFICO – MILITARĂ.....691

5.6. OPERAȚIA *„URANUS”*.....700

5.6.1. Planul operației *„Uranus”* 700

5.6.2. Apărarea Stalingradului 704

5.6.3. Ordinul 227 - *„Nici un pas înapoi!”* 726

5.7. CONTRAOFENSIVA SOVIETICĂ ȘI APĂRAREA ROMÂNILOR ÎN COTUL DONULUI, STEPA CALMUCĂ ȘI STALINGRAD.....731

5.7.1. Contraofensiva.....731

5.7.2. Apărarea trupelor române.....733

5.7.3. Confruntări violente pentru oprirea ofensivei sovietice.....754

5.7.4. Cum a fost cucerit podul de la Kalaci prin înșelare 765

5.7.5. Apărarea românilor continuă.....766

5.7.6. Deteriorarea relațiilor româno-germane în *„Bătălia Stalingradului”*.....774

5.7.7. O viziune occidentală detaliată asupra acțiunilor din Cotul Donului, Stepa Calmucă și Stalingrad 779

5.7.7.1. Cum s-a întâmplat 780

5.7.7.2. Rezistența românilor 783

5.7.7.3. Atacurile cu tancuri ale sovieticilor 786
5.7.7.4. Capitularea 791
5.7.7.5. Câteva concluzii parțiale 805
5.7.8. Viziunea românească asupra acțiunilor din Cotul Donului, Stepa Calmucă și Stalingrad 808
5.7.8.1. Acțiuni diplomatice privind contribuțiile românești în *„Bătălia Stalingradului”* 809
5.7.8.2. Contribuția militară *„la zi”* a României pentru Frontul de Est - Operațiile din vara anului 1942.....817
5.7.8.3. Operațiile ofensive ale armatei roșii în perioada 19.11.1942 – 20.02.1943 în sectorul trupelor române din regiunea Stalingradului 818
5.7.8.4. Protestul Mareșalului Ion Antonescu pentru atitudinea incorectă a germanilor față de români 837
5.7.8.5. Documente oficiale care atestă pregătirea și desfășurarea operațiilor în Cotul Donului de către Armata a 3-a română 853
5.7.8.6. Câteva concluzii parțiale 880
5.7.9. Protagonistul (Ghiță Boaru) povestește întâmplări (amintiri personale) din Cotul Donului.....892
5.7.9.1. Lupta aeriană și bombardamentul ….....892
5.7.9.2. Sergentul Marinică 901
5.7.9.3. Lupta finală și permisia ratată (dar viața salvată) 904
5.7.9.4. Capitularea și drumul spre „iad”.....910

BIBLIOGRAFIE.....916

ANEXE (LISTA ANEXELOR Nr. 1-14).....942

Anexa Nr. 1.....943
.....
.....
Anexa Nr. 14 967

INTRODUCERE

Participantul la luptele din Cotul Donului, Boaru V. Gheorghe căruia i se spunea ***„Ghiță Boaru”*,** care este tatăl autorului acestei cărți, și-a scris amintirile din război în care a povestit principalele evenimente pe care și le-a mai amintit. El este protagonistul evenimentelor.

A fost înrolat la Regimentul 13 Dorobanți din Iași la 20.02.1942, a participat în cel de-al Doilea Război Mondial în campania din Est, a luptat în Cotul Donului, a căzut prizonier la ruși (22.11.1942), a suportat perioada infernală a prizonieratului în lagărele rusești, s-a înrolat în divizia de voluntari români *„Tudor Vladimirescu”* (numită ulterior și *„Debreţin”*- după cucerirea orașului ungar Debrecen), a participat la luptele pentru eliberarea Transilvaniei, eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei (ajungând până în munții Matra și Tatra) și s-a lăsat la vatră după 4 ani (11.02.1946).

De aceea am alocat primul capitol ***„Satul natal”*** special pentru satul Itești în care s-a născut, a crescut și din care a plecat „la oaste” protagonistul Ghiță Boaru. Acest sat care, în afară de aspectele de o frumusețe și un pitoresc deosebit, oferite de râul Bistrița și activitățile de plutărit specifice, are o istorie a înființării lui interesantă dar și cu conotații militare și eroice aparte. Autorul cărții s-a născut tot la Itești.

Argumentele arheologice, privind adevărata vechime a viitorului sat Itești, prezentate în carte, sunt elemente absolut inedite care nu au mai fost prezentate până acum, ridică valoarea istorică a satului.

Având în vedere complexitatea fenomenului militar, care a fost cel de-al Doilea Război Mondial, am alocat un capitol aparte (Cap .2) genezei acestuia, intitulat ***„Așa a început războiul”,*** evenimentele fiind prezentate cronologic, începând cu Primul Război Mondial ale cărui rezultate finale au creat nemulțumiri Germaniei ducând la declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Astfel istoricul și autorul multor lucrări privind Primul și Al Doilea Război Mondial - Richard Overy, apreciază în lucrarea despre originile acestui război că: *„Al Doilea Război Mondial părea o dată un eveniment simplu de explicat. Dacă nu s-a redus exact la un singur cuvânt - Hitler - războiul a fost totuși războiul germanilor. Spre deosebire de războiul din 1914, cel din 1939 avea un nucleu simplu reductibil: Germania a provocat războiul în mod deliberat să răstoarne Acordul de la*

Versailles din 1919 și să câștige hegemonia continentală pe care a negat-o în 1914"[2].

În acest al doilea capitol am făcut și o analiză comparativă a caracteristicilor principale ale celor două războaie mondiale din punctul de vedere al artei militare.

Caracterizarea și descrierea războiului diferă de la autor la autor, de fapt, de la națiune la națiune. Fiecare națiune participantă spune o poveste proprie a „războiului" și greu pot fi găsite puncte de acord.

Chiar și răspunsurile la întrebările de bază, pentru o analiză militară completă, precum: *„ce s-a întâmplat"*, *„cum s-a întâmplat"*, *„de ce s-a întâmplat"*, *„când s-a întâmplat", „cum s-a procedat",...* sunt diferite. Chiar și astfel de întrebări de bază precum: *„ce", „când"* și *„cine"* sunt contestate.

Acest capitol răspunde la întrebări precum: când și cum a început războiul în Europa dar și implicarea Americii și Japoniei în războiul european, cu evoluții până la războiul global.

Inclusiv denumirile acestui conflict militar sunt diferite: Pentru britanici este *Al Doilea Război Mondial* (Second World War), în timp ce americanii îl numesc *Războiul Mondial Doi* (World War Two), pentru ruși este *Marele Război Patriotic* (Великая Отечественная Война), în timp ce japonezii îl desemnează ca *Războiul Mare din Asia de Est* (the Greater East Asia War).

Analiza am făcut-o din punctul de vedere a unor elemente esențiale, cum ar fi: cauzele conflictului; numărul de state participante; grupările de forțe; aria geografică pe care s-a desfășurat; durata; formele, metodele, armele și tacticile folosite; amplitudinea bătăliilor; dedicarea întregului glob; propaganda; principiile morale și legile războiului; principiile mobilizării; structura și procentul pierderilor; caracterul de holocaust al unor acțiuni militare, ...

Au fost și asemănări dar și deosebiri dar în concluzie: -Primul Război Mondial s-a încheiat cu Tratatul de la Versailles în 1919, în care Germania și-a asumat responsabilitatea pentru război; - Cel de-Al Doilea Război Mondial sa încheiat cu înfrângerea Germaniei și a Japoniei. Aceasta a dus la apariția a două noi superputeri mondiale, SUA și Uniunea Sovietică.

---

[2] Richard Overy, *The Origins of the Second World War,* Publisher: Routledge; Taylor and Francis, New York, Year: 2014, p. 30.

Ca o concluzie a concluziilor mi-am permis să-l citez în finalul acestui capitol pe ***Karl Kraus***[3] pentru că citatul exprimă, cum nu se poate mai clar, semnificația războiului: *„La început războiul înseamnă speranța tuturor că după va fi mai bine; apoi e aşteptarea că pentru celălalt va fi mai rău; apoi satisfacția că celuilalt nu-i este mai bine; la sfârșit surpriza că amândurora le este rău”.*

Cel mai amplu și mai cuprinzător capitol este cel de-al treilea intitulat ***„Operația Barbarossa: origini, planificare, execuție”.***

În iunie 1941 Hitler a declanșat invazia Rusiei prin operația militară, pe care a denumit-o *„Barbarossa”,* care viza un război de exterminare pentru a anihila comunismul sovietic, a lichida evreii și a crea *„spațiul vital”*[4] rasei superioare germane.

Acest capitol are șapte subcapitole în care sunt dezvoltate cele mai semnificative elemente ale operației ofensive (invaziei).

Pentru început este prezentată și explicată în detaliu geneza și planul operației precum și influența asupra desfășurării acțiunilor, a unor obstacole naturale precum Mlaștina Pripet și fenomenul specific rusesc *„rasputița”*[5]*,* de care Hitler știa dar se pare că le-a ignorat.

Din cele trei variante de plan pregătite a fost aleasă și agreată *Varianta „c”* care era prevăzută de Hitler în Directiva nr. 21 *(Operația Barbarossa)* din 18 decembrie 1940. Această versiune a planului a făcut ca primă prioritate distrugerea forțelor sovietice din țările baltice și luarea Leningradului. Moscova trebuia luată în considerare abia după ce acest lucru avea să fi fost realizat.

Prin urmare, conform concepției operației agreată de Hitler,- *Varianta (c)* -, forța de invazie era împărțită între Grupul de Armate Nord, care urma să intre în statele baltice, să facă legătura cu finlandezii și să captureze Leningradul și Grupul de Armate Centru – acesta era cel mai puternic, dispunând de 50 de divizii, dintre care nouă Panzer și șase motorizate –, care urma să captureze Minskul, Smolenskul și, în cele din urmă, Moscova.

---

[3]*Karl Kraus,* scriitor și ziarist austriac (de origine evreu), poet, eseist, dramaturg, pamfletar și un apreciat autor de satiră și aforisme din Belle Époque, ironia sa vizând presa, cultura și politica germană și austriacă.

[4]*„Spațiul vital”* (în germană: *Lebensraum*) era unul din conceptele fundamentale ale geopoliticii clasice germane. Teza principală a teoriei Lebensraum-ului e că popoarele, pentru a se dezvolta, au nevoie de un spațiu vital și că întreaga istorie a omenirii este o luptă a statelor și națiunilor pentru a cuceri sau menține spațiul de care au nevoie.

[5] *Rasputița* - vremea la care drumurile devin impracticabile din cauza noroiului, dispar pur și simplu.

Între timp, Grupul de Armate Sud trebuia să captureze Kievul și grânarul Ucrainei, urmând ca apoi să înainteze pentru a pune mâna pe uriașele câmpuri petrolifere ale Caucazului, de unde URSS-ul își obținea o bună parte din combustibilul care-i alimenta armata.

Din acțiunile Grupului de Armate Nord am dezvoltat în mod deosebit, în subcapitolul *„Soarta Leningradului”,* acțiunile militare cuprinzând atacul asupra Leningradului, încercuirea și înfometarea orașului, asediul și blocada Leningradului.

Din acțiunile Grupului de Armate Centru sunt dezvoltate, într-un subcapitol, operațiile pentru cucerirea Kievului și bătălia de la Smolensk, care mi s-au părut mai semnificative din punct de vedere al artei militare și al eroismului ambelor părți aflate în conflict.

Deosebit de complexă a fost *„Operația Taifun”* care a cuprins frontul Viazma și Bryansk și asaltul asupra Moscovei. Pentru această operație sunt alocate aproximativ 100 de pagini într-un subcapitol aparte.

În *„cleștele”* de la la Viazma și Bryansk, forțele germane au distrus[6] șapte din cele 15 armate sovietice, 64 din 95 de divizii, 11 din 15 brigăzi de tancuri și 50 din 62 de regimente de artilerie. Ei au enumerat 6000 de tunuri și mortiere și 830 de tancuri distruse, au ucis aproximativ 332 000 de soldați ai Armatei Roșii – inclusiv trei comandanți ai armatei – și au trimis în captivitate 668 000 de sovietici mărșăluind.

După această line a frontului Viazma și Bryansk drumul părea deschis până la Moscova și de aceea în a doua jumătate a lunii octombrie, liderii germani au sperat să se bazeze pe impulsul Viazma–Bryansk, început în prima jumătate, când reușiseră încercuirea.

Pregătirile sovietice erau făcute „cu disperare” prin înarmarea muncitorilor și pregătirea unor linii de apărare, de o deosebită tărie, în afara orașului și în interior realizate de cetățenii Moscovei mobilizați pentru această misiune patriotică (se crease așa-zisa *„linie Stalin”* peste care nu se putea trece).

S-au folosit atunci lansatoarele Katiușa (care băgase groaza în trupele germane), tancurile T-34 (cele mai moderne din această conflagrație), Diviziile Siberiene (care devenise spaima nemților), cocktailurile Molotov, minele antitanc pe câini (care erau o inovație diabolică pentru

[6] Robert Kirchubel, *Operation Barbarossa: The German Invasion of Soviet Russia,* Series: Osprey General Military, Publisher: Osprey Publishing, Year: 2013, p. 309.

lupta antitanc),..., orice se putea face pentru a opri ofensiva spre Moscova.

Drumul germanilor spre Moscova era din ce în ce mai greu atât pentru mijloacele mecanizate cât mai ales pentru atelajele trase de cai și pentru pedestrași. Pozele atașate textului sunt edificatoare.

Noroiul produs de doar câteva ore de ploaie a fost suficient pentru a transforma un drum tipic rusesc într-o mlaștină, încetinind semnificativ înaintarea Grupului de Armate Centru spre Moscova.

Potrivit multor generali germani, răspunsul la ceea ce a mers prost a fost simplu. Au fost zădărniciți de sosirea ploilor de toamnă, care au paralizat toată mișcarea atât pe front, cât și în cea a proviziilor.

Astfel, la punctul culminant al Armatei Roșii, *„Generalul Noroi”,* ajutat mai târziu de *„Generalul Iarnă”,* a acționat pentru a salva Moscova și cauza sovietică. Orice acuzație conform căreia generalii și-au croit drumul spre capitala sovietică prea târziu în cursul anului a constituit din nou o explicație simplă pentru eșecul lor.

Sacrificiile de ambele părți au fost enorme. Apărătorii Moscovei au plătit un preț îngrozitor, dar au schimbat cursul istoriei nu doar pentru propria țară, ci și pentru toți cei implicați în lupta împotriva lui Hitler.

Consider că nu este mai puțin importantă îndrăzneala de a spune povestea umană a acelui conflict, plină de toată suferința și chinul său. Timothy Snyder a observat că: *„Regimurile naziste și sovietice* ***au transformat oamenii în numere****... Este pentru noi, în calitate de intelectuali, să căutăm aceste numere și să le punem în perspectivă. Este pentru noi, ca umaniști,* ***să transformăm numerele înapoi în oameni****”*[7].

Un subcapitol special (3.5), tratează ***„Intrarea României în cel de-Al Doilea Război Mondial - pentru eliberarea Basarabiei și nordului Bucovinei (22 iunie 1941)”.***

Angajarea României în cel de-Al Doilea Război Mondial (22 iunie 1941) - a vizat refacerea integrității teritoriale a țării, grav afectată în vara și toamna anului 1940, când Basarabia, partea de nord a Bucovinei și ținutul Herța, partea de nord-vest a Transilvaniei și Cadrilaterul au fost ocupate succesiv de către Uniunea Sovietică, Ungaria și Bulgaria.

[7] Timothy Snyder, *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin,* Publisher: Basic Books, Year: 2010, p. 408.

Analizând contextul geostrategic și situația României după rapturile teritoriale din vara anului 1940, generalul Ion Antonescu, noul conducător al statului, a considerat că refacerea integrității teritoriale a țării nu se putea realiza fără sprijinul Germaniei, la acea vreme cea mai mare putere militară din Europa.

În acest context, politico-militar, diplomatic și geostrategic, la 22 iunie 1941, atunci când Germania a atacat Uniunea Sovietică, generalul Ion Antonescu și-a asumat singur responsabilitatea angajării țării în război și a cerut militarilor români, prin în celebrul ordin ***„Ostași, vă ordon: treceți Prutul!”*** să dezrobească din *„jugul roșu al bolșevismului pe frații noștri cotropiți”* și să readucă *„în trupul țării glia străbună a Basarabilor și codrii voievodali ai Bucovinei”.*

Am abordat separat acțiunile Grupului de Armate Sud pentru că aici se regăsesc acțiunile Armatei a 3-a română și Armatei a 4-a română dincolo de Prut și Nistru și care, în 1942, vor participa la *„Bătălia Stalingradului”* de pe Don și Volga dar și în Stepa Calmucă. Precizez că protagonistul întâmplărilor (tatăl autorului) – „Ghiță” Boaru – a luptat la Cotul Donului în toamna anului 1942, unde a și căzut prizonier la ruși.

Pentru operațiile de recucerire a Basarabiei și Bucovinei (22.06-17.07.1941), descrise în capitolul 3.5.3, s-a constituit *Grupul de Armate „General Ion Antonescu”* cu o structură de comandament româno-germană, constituită din Armatele a 3-a și a 4-a române și Armata 11 germană, care a acționat în lunile iunie – iulie 1941 pe frontul din Basarabia și partea de nord a Bucovinei.

Un rol decisiv în restabilirea graniței pe Nistru a avut Armata 11 germană, Ion Antonescu (și nu numai el) recunoscânt, chiar atunci, că fără contribuție germană Basarabia și nordul Bucovinei nu puteau fi reîntregite.

Campania din Basarabia a scos însă la lumină, din păcate, un fapt dureros: slaba pregătire și dotare a armatei române.

În scurt timp însă, *„războiul sfânt”* de eliberare avea să se transforme într-unul de cucerire a Uniunii Sovietice. La cererea lui Hitler, mareșalul Antonescu ia o decizie controversată: să continue lupta alături de trupele germane, dincolo de Nistru, pe teritoriul sovietic.

„Să nu uităm că Antonescu avea o problema teritorială și în vest, nu doar la est, și dorința lui era ca în cazul în care Germania va câștiga acest război, el, la masa negocierilor, să poate cere cât mai mult pentru că oferise cât mai mult”.

Această subliniere dă un răspuns și la întrebările frecvente pe care și le puneau luptătorii (soldați și ofițeri), atunci la Cotul Donului, dar și unor istorici contemporani și anume: *„Ce căutăm noi tocmai aici la două mii de kilometri de țară”* sau *„De ce ne-am dus dincolo de Nistru?”*.

Au urmat luptele pentru cucerirea Odessei (cap. 3.5.4), unde s-a plătit un tribut sângeros. În timpul asediului, românii au suferit 96 000 de victime, aproape egale cu cele 102 000 ale sovieticilor și mai mult decât cele 89 000 de pierderi totale ale Germaniei de până acum în întreaga campanie de est[8].

Au urmat luptele din Crimeea, Harkov și Rostov (descrise în cap. 3.5.5). A fost ocupată cea mai mare parte a Crimeei, cu excepția fortăreței Sevastopol. Luptele pentru cucerirea Sevastopolului au durat 250 de zile, din 30 octombrie 1941 până pe 4 iulie 1942.

Hitler și apropiații lui au fost profund impresionați de duritatea demonstrată în timpul luptelor conduse de către von Manstein care a fost înaintat la gradul de feldmareșal.

Acesta a făcut unele aprecieri pozitive relevante pentru armatele române și îndeosebi la adresa mareșalului Ion Antonescu (cap. 3.5.6).

În literatura de specialitate, mai ales cea germană, există unele aprecieri nefavorabile la adresa armatelor române și a soldaților români din care reiese că războiul ar fi fost pierdut din cauza aliaților (români italieni, unguri) care nu au luptat corespunzător.

În acest subcapitol sunt prezentate câteva opinii și aprecieri ale unuia dintre cei mai profesioniști generali germani care a luptat alături de români în cadrul grupului de Armate Sud, Erich Von Manstein și care a reușit cucerirea Odessei, Crimeei, Rostovului, Harcovului și până pe malul Donului în cadrul Operației Barbarossa.

Aprecierile la adresa soldatului român sunt corecte, soldatul este catalogat ca fiind un *„luptător capabil şi curajos”* chiar dacă sunt arătate și unele dintre deficiențele de înzestrare și instruire.

Mulți militari români au fost decorați de armata germana cu Crucea de Fier ca urmare a bravurii în lupte.

Chiar așa fiind, s-a constatat că odată cu înaintarea în adâncimea teritoriului sovietic starea morală a luptătorilor români era tot mai proastă, se spunea că moralul trupelor era la pământ. Această stare a soldatului era reflexia stării din țară, unde o mulțime de foști miniștri și mari

[8] Robert Kirchubel, *op. cit.,* p. 52.

demnitari erau împotriva trecerii Nistrului. Asta se reflecta și în starea de spirit care se exprima: *„Ce căutăm noi aici, ce căutăm noi aici?”*.

Am dedicat un capitol aparte (3.6), intitulat ***„Cum au fost conduse armatele române în campania din Est”,*** problemelor de organizare a sistemului tehnic de conducere a armatelor române în condițiile concrete ale existenței a doi beneficiari - cei români și cei germani și a distanțelor enorme între eșaloanele armatelor române pentru care trebuiau asigurate legăturile.

Am abordat cu preponderență modul cum au fost conduse armatele române în *„Bătălia Stalingradului”* și nu în toate etapele campaniei din Est.

Odată cu constituirea Marelui Cartier General (M.C.G.), eșalon înaintat (condus de generalul Ilie Șteflea), care s-a dislocat aproape de front, la **Rostov pe Don**, la puțin timp după înființare, Comandamentul Transmisiunilor primește ordin să organizeze **Centrul de Transmisiuni al Marelui Cartier General la Rostov pe Don.**

Generalul Petre Dumitrescu, comandantul Armatei a 3-a și-a adus trupele de pe frontul din Caucaz și le-a dispus în cotul Donului, instalându-și **Punctul de Comandă la Morozovka**, iar pe cel înaintat la **Cernășevskaia.**

La 25 septembrie, M.C.G. Eșalonul I român și Misiunea Militară Germană au sosit la Rostov. Șeful comandamentului era generalul Ilie Șteflea, șeful Marelui Stat Major Român, care însă, nu avea misiuni de conducere operativă.

Sistemul de transmisiuni s-a organizat pentru a asigura legătura între Rostov (ulterior Novocerkask, unde s-a mutat comandamentul generalului Ilie Șteflea), Morozovska (unde era statul major al Armatei a 3-a), Ilinca (mai târziu Kotelnikovo, unde era statul major al Armatei a 4-a) și Surovikino (unde era statul major al Armatei a 6-a Germane).

În lucrări memorialistice sau de analiză militară se aprecia că înzestrarea unităților române cu mijloace de transmisiuni era minimă.

În acest capitol, pentru edificarea cititorului, sunt prezentate fotografii ale celor mai folosite mijloace de transmisiuni (cu fir, radio,...) la vremea aceea.

„În concluzie, bătălia de la Stalingrad (19.11.1942–03.02.1943) și mai ales consecințele ei dramatice, au făcut ca Punctul de Comandă

al Marelui Cartier General–Eşalonul I (Înaintat) să nu funcţioneze decât pe timpul realizării dispozitivului strategic”[9].

În capitolul 3.7 intitulat ***„Concluzii la Operația Barbarossa”*** sunt analizate unele poziții ale ambelor tabere principale, cu eforturile și sacrificiile aferente dar și cu greșelile tactice și de o parte și de cealaltă.

Planificarea ambilor combatanți a fost izbitor de asemănătoare în sensul că fiecare părea a fi divorțat de realitate. După război, un general german a scris că planificarea campaniei *„s-a bazat pe presupunerea că puterea militară germană a fost și va continua să fie irezistibilă”*.

În final *„Operația Barbarossa”* a dus la distrugerea celui de-al Treilea Reich și a fost cataclismic pentru Germania, cu milioane de oameni uciși, răniți sau înregistrați ca dispăruți în acțiune. Această greșeală colosală - mai degrabă decât orice acțiune în Europa de Vest - l-a făcut pe Hitler să piardă totul în Al Doilea Război Mondial.

Capitolul 4 intitulat ***„Începutul anilor grei ai celui de-Al Doilea Război Mondial pentru români”*** cuprinde, în marea majoritate, trăirile protagonistului *„Ghiță Boaru”* odată cu chemarea la „oaste” în februarie 1942. În sat au început temerile mai ales că flăcăii consăteni, care fuseseră luați în 1941, erau deja pe front și mai ajunsese vești rele despre unii din satele vecine. Viața satului s-a schimbat, erau deja unele restricții ale relațiilor cu fetele din sat pentru flăcăii care trebuiau să plece în armată.

Când a ajuns în regiment (Regimentului 13 Dorobanți „Ștefan cel Mare” din Iași) „Ghiță” Boaru nu știa nimic despre celebritatea acestui regiment, nici despre faptele glorioase săvârșite de camarazii care intrase în luptă cu un an și patru luni înainte (21 iunie 1941) - era „leatul” dinaintea lui.

După un timp auzise în regiment despre aceste fapte și chiar despre *Peneş Curcanul* care făcuse armata în acest regiment și ajunsese sergent.

În subcapitolul 4.2 intitulat *„**Un regiment pentru istorie** - Regimentul 13 Dorobanți ‹‹Ştefan cel Mare›› din Iași”* – sunt prezentate principalele date privind istoricul acestui regiment de la înființare până la desființare.

---

[9] General de brigadă ION CERĂCEANU, *TRANSMISIUNILE ARMATEI ROMÂNE (1873 – 2012),* Colecţia „DOROBANŢUL”, nr.7, Editura Militară, BUCUREȘTI, 2012, p. 36.

Conform datelor furnizate de Ghidul Arhivelor Militare Române[10], și alte surse istorice demne de încredere, rezultă o serie de informații interesante și relevante despre istoricul Regimentului 13 Dorobanți „Ștefan cel Mare", din Copoul Iașilor unde s-a instruit și de unde a plecat pe Frontul de Est protagonistul evenimentelor „Ghiță" Boaru în 1942.

Regimentul 13 se constituia din Batalionul de la Iași și cel de la Vaslui, ambele existente încă din 1872 in fostul Regiment 7 Dorobanți.

Regimentul 13 Dorobanți a participat la asaltul general asupra Plevnei în 1878, iar sergentul **Constantin Țurcanu** zis *„Peneș Curcanul",* fiind rănit la cucerirea redutei Grivița 1, a fost decorat de către regele Carol I cu Ordinul *„Steaua României"* pentru curajul de care a dat dovadă și a fost avansat la gradul de sergent.

Poezia lui Vasile Alecsandri *„Peneș Curcanul"* din ciclul *„Ostașii noștri",* cu versurile care au rămas celebre:

„Plecat-am nouă din Vaslui
*Și cu **sergentul**, zece,..."*

a făcut ca de-a lungul a peste o sută de ani ca celebritatea sergentului erou și a Regimentului din Vaslui să fie cunoscută generațiilor care au urmat.

Au urmat o serie de reorganizări și redenumiri pentru ca prin **Decretul Regal nr. 1778/1932,** se prevedea ca, din 23 mai, același an, noua denumire să fie **Regimentul nr. 13 de Dorobanți „Ștefan cel Mare".**

Participarea Regimentului 13 Dorobanți la **Campania din anul 1941**, pentru eliberarea Basarabiei, materializată prin luptele încleștate duse cu inamicul la Dalnic și Odessa, starea de spirit a ostașilor și pierderile în oameni suferite sunt reliefate de documentele fondului arhivistic și în copia de pe jurnalul de operații, care cuprinde această perioadă.

Activitatea desfășurată de regiment, de-a lungul existenței sale, rezultată din însăși menirea sa și anume: organizare, instrucțiuni, trageri, evidență personal, dotarea, hrănirea, echiparea și educarea patriotică a trupei, asistența sanitară, problemele financiare, de patrimoniu și cazarmare etc., sunt reflectate, în general, prin documentele existente în cuprinsul fondului de arhivă al regimentului, cu excepția anilor în care

[10] Statul Major General, Serviciul Istoric al Armatei, Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice, General-maior conf. univ. dr. Mihai CHIRIȚĂ (Coordonator), G*hidul arhivelor militare române,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București – 2010, pp. 258-260.

unitățile arhivistice sunt foarte puține și nereprezentative pentru întreaga structură organică a regimentului.

De asemenea, participarea acestuia, între anii **1942-1944, la luptele din Ucraina și de la Cotul Donului**, modul cum și-a îndeplinit misiunea pe care a avut-o de a asigura ordinea publică în zona Birzula din Transilvania, pierderile suferite de regiment cu ocazia retragerii din Basarabia, dislocarea acestuia, după evenimentele de la 23 august 1944, în zona Caransebeș, cu misiune operativă, evacuarea părții sedentare a regimentului de la Iași la Giurgița-Dolj și pierderile în materiale suferite cu această ocazie, în ziua de 04.04.1944, în bombardamentul aerian inamic în Gara București-Triaj.

Desființarea regimentului s-a făcut în noiembrie 1944.

Drept apreciere din partea comunității, strada pe care se află acum cazarma unității militare, din Iași. se numește *„Regimentul 13 Dorobanți”*.

Acest regiment are o istorie proprie glorioasă făurită de luptătorii ei în toate etapele existenței sale.

Un subcapitol, care este premergător plecării protagonistului spre Cotul Donului, este despre ***„Instrucția la Regimentul 13 Dorobanți „Ștefan cel Mare” din Iași”.***

Protagonistul, Ghiță Boaru relatează câteva întâmplări ale vieții de recrut, unele destul de neplăcute (bătaia în armată, hrana proastă,...) dar care așa au fost, și care l-au pregătit totuși pentru ceea ce avea să urmeze.

În subcapitolul 4.4 ***„Marșul spre Cotul Donului”*** sunt povestite unele evenimente care s-au întâmplat de la plecarea din garnizoana Iași, prin Basarabia (Republica Moldovenească) până la Marea de Azov unde au făcut prima haltă. Sunt descrise, în viziunea lui de atunci (corectă), lucrurile și locurile întâlnite, de altfel sărăcia tot mai mare pe măsură ce mergeau în adâncimea teritoriului ucrainian. Atunci s-au întrebat ei pentru prima dată: *„Ce căutăm noi în pustietatea asta, aici la sute de kilometri de România?”.*

Pe timpul marșului au suportat bombardamentele rușilor, au întâlnit localități unde nemții spânzuraseră niște tineri de-ai ucrainenilor pe care i-au pedepsit pentru spionaj și sabotaj. Tata spune: *„Pe noi lucrul acesta ne-a cutremurat, nu mai văzusem așa ceva”.*

Un luptător german spune: *„Acționăm acum cu mână de fier; spânzurătoarea din piața orașului este mereu ocupată. Execuțiile reprezintă norma zilnică. Trebuie să fie așa”.* Așa gândea soldatul german.

Tata afirmă că: *„Am înțeles ura și disprețul populației pentru nemți. Nici nouă, românilor, nu ne-au creat sentimente mai bune pentru nemți și ne-a făcut să fim mult mai circumspecți și mai reținuți în relațiile cu ei”. „Noi aveam relații bune cu populația, ce aveam noi cu ei?”.*

Pe lângă români treceau în marș către front și trupe ale aliaților noștri-nemții, numai că ei erau îmbarcați pe camioane. Mai treceau și tancuri, tanchete, motociclete, căruțe trase de cai.

Trupa românească continua marșul pe jos zile întregi.

Pe parcursul acestui marș lung au întâlnit localități în care rușii desființaseră bisericile, îi alungase pe preoți și rămăseseră mulți copii nebotezați.

Într-un subsubcapitol intitulat *„Credința în Dumnezeu. O faptă creștinească* ”este relatată o secvență în care tata a botezat un copil și i-a pus numele de Gheorghe și i-a dat, ca dar, mamei copilului o monedă de argint de 200 lei cu capul regelui Mihai. Acest cadou a stârnit admirație dar și teamă pentru localnicii care suferiseră procesul „anticrist” a lui Lenin.

Atunci nu prea știau mare lucru despre localnicii ucraineni decât că sunt, ca și noi, creștini ortodocși și că bolșevicii le-au alungat sau chiar omorât preoții și le-au jefuit bisericile. Le era frică să vorbească despre asta deși se întâmplase mai demult (de peste 20 de ani).

Într-un mod cu totul inedit, pentru un *„tratat de istorie militară”,* găsim aici, în *„Privind activitatea clerului*[11] *militar - Preoți români ‹‹în tranșee››”* și *„Activitatea clericilor militari români rezultată din Dările de seamă ale preoților militari în campanie”,* o secvență interesantă și consistentă despre activitatea misionară a preoților militari români în spațiul ucrainean de atunci.

Clericii militari, ca și ostașii români au descoperit în acele regiuni atât „opera” de distrugere a vieții religioase de către comuniști cât și prigonirile pe care le-au suferit oamenii simpli care nu aveau altă vină decât aceea de a crede în Dumnezeu.

[11] **Clerul** este un termen generic ce desemnează ierarhia formală dintr-o anumită religie.

În spațiul cotropit de armata roșie, un sfert de secol de bolșevism rupsese de ortodoxie familiile creștine. Preoților militari români le-a revenit astfel misiunea să restabilească starea de normalitate.

În documentele preoților militari români sunt semnalate multe exemple de neînchipuit.

Un fapt este acela că unele dintre obiectele bisericești cum ar fi icoane și cruci au stat îngropate 20 de ani și au fost scoase abia când au venit preoții militari români.

Subcapitolul 4.5 intitulat *„**Secretul ateismului rusesc**”* dă răspunsuri la multe întrebări cum ar fi: Ce s-a întâmplat totuși în Rusia sovietică? Cum se explică totuși lupta feroce împotriva credinței ortodoxe în acei ani ai celui de-Al Doilea Război Mondial, având în vedere că poporul rus a fost dintotdeauna un popor credincios?.

Deși istoria confirm rădăcinile credinței ortodoxe a poporului rus, mai târziu regimurile comuniste au reușit să ucidă mai mulți oameni decât orice alt sistem și orice război mondial: peste 96 milioane în toate țările în care și-a întins influența, dintre care 65 milioane numai în China, și 20 milioane în URSS. Unii îl identifică din acest motiv pe Antihrist cu revoluția roșie.

Rezistența bisericii, începând cu patriarhul l-a determinat pe Lenin ca, la 4 mai, să aprobe oficial un decret prin care se dispunea *„pedeapsa cu moartea pentru preoți”*.

„Scrisoarea lui Lenin – distrugerea clerului prin Decret” este un subsubcapitol în care se regăsește o scrisoare prin care *„Lenin, în scrisoarea sa către membrii Politburo, a scris despre necesitatea de a zdrobi rezistența clericilor prin decret ...”*.

Așadar atitudinea lui Lenin este foarte clară, și anume, de „război” cu biserica. El este deranjat evident de atitudinea clerului față de decretul privind înlăturarea obiectelor de valoare ale bisericii și este combinat cu ceea ce știa despre apelul „ilegal” al patriarhului Tikhon.

Biserica fusese ucisă parcă de o ciumă dezlănțuită de Lenin. Recordul său în afacerile anti-Bisericești este monstruos de impresionant: la scurt timp după revoluția din octombrie a venit, închiderea mănăstirilor, apoi încercarea de a despărți Biserica, exhumarea de moaște și, în final, confiscarea, prădarea obiectelor sfinte ale Bisericii și până la anihilarea fizică a clerului.

Un subcapitol inedit (4.6) este și cel care prezintă ***„Reglementări privind activitatea clerului militar în România”.***

Activitatea Clerului militar a fost reglementată de-a lungul timpului prin legi, regulamente și instrucțiuni. Aici sunt evidențiate câteva dintre cele mai semnificative (în succesiunea cronologică a apariției) cu sublinierea unor elemente specifice perioadei de război.

Funcționarea instituției religioase în Armata României a fost reglementată, pentru prima dată, prin Înaltul Decret nr. 603 din 9/21 aprilie 1870 prin care a fost promulgat *Regulamentul pentru clerul din armata permanentă*, modificat succesiv prin legile din 1921 și 1937. Instituția Clerului Militar a purtat, succesiv, următoarele denumiri: Serviciul Religios (1916-1923), Inspectoratul Clerului Militar (1923-1941) și Episcopia Armatei de Alba Iulia (1942- 1948).

În acest subcapitol au fost tratate și dezvoltate principalele probleme privind: *„Atribuțiunile și îndatoririle clerului militar”, „Regulament pentru clerul din armata permanentă (aprobat prin decret regal)”, „Regulamentul privind ținuta preoților militari în timp de război. Alte aspecte privind asistența religioasă în armată”.*

Cea mai mare realizare, în această privință, a constituit-o înființarea Episcopiei Armatei, în anul 1921. Episcopii militari care au reprezentat-o au fost: Iustinian Teculescu (1923-1925), Ioan Stroia (1925-1937) și Partenie Ciopron (1937-1948). Acești ierarhi, cu rang de general de brigadă și inspector al clerului militar, au avut o contribuție meritorie la crearea și dezvoltarea instituției Clerului Militar.

Capitolul 5 intitulat ***„Participarea românească în „Bătălia de la Stalingrad”,*** organizat pe șapte subcapitole consistente, tratează cu detalii, surse și dovezi textuale și grafice (hărți, scheme, fotografii), principalele elemente privind geneza operației, participarea armatelor române la *„bătălie”,* analiza terenului pe care s-au desfășurat acțiunile, *Operația „Uranus”* planificată și executată de sovietici, desfășurarea contraofensivei sovietice precum și acțiunile forțelor române în Cotul Donului, Stepa Calmucă și Stalingrad.

Subliniez faptul că, în cele două campanii, din est și din vest, Armata Romană a participat la o serie de confruntări militare de amploare, soldate cu victorii și eșecuri.

Dintre toate, însă, ***„Bătălia de la Stalingrad”*** le depășește cu mult prin: durată; efective participante; condiții de timp și anotimp; dimensiunile înfrângerii (pierderile umane și materiale); consecințe interne și pe planul alianței; impactul negativ generat în opinia publică de catastrofa

de pe Volga; persistența în memoria colectivă a tragediei de la cumpăna anilor 1942/1943.

De aceea merită acordată o atenție aparte acestui capitol care, după părerea mea, este esența lucrării.

În subcapitolul 5.1 denumit ***„Geneza operației de la Stalingrad”,*** plecând de la ambițiile personale și orgoliul nemărginit a lui Adolf Hitler, se prezintă cum Adolf Hitler, a comis, una dintre cele mai mari erori, declarând război SUA (11 noiembrie 1941). Același gest l-au făcut ulterior, la presiunile Berlinului, Italia, România, Bulgaria și Ungaria.

În aceste condiții, liderii de la Berlin au conștientizat necesitatea de a suplimenta forțele pentru a înclina balanța în confruntarea cu Uniunea Sovietică, așa că au făcut apel la aliați pentru ca aceștia să-și sporească contribuția la război.

Astfel a luat naștere *Operația de la Stalingrad*, desfășurată între 17 iulie 1942 și 2 februarie 1943.

Această amplă operație, cu repercusiuni asupra desfășurării celui de-Al Doilea Război Mondial, s-a desfășurat în două perioade: prima, între 17 iulie și 18 noiembrie 1942, care cuprinde acțiunile ofensive ale forțelor germane și aliaților lor pe direcția generală Stalingrad și cea de-a doua perioadă care s-a desfășurat între 19 noiembrie 1942 și 2 februarie 1943 și cuprinde contraofensiva forțelor sovietice, încercuirea și luptele pentru nimicirea grupării germano-române încercuite, concomitent cu dezvoltarea ofensivei spre vest.

Subcapitolul 5.1.2 intitulat sugestiv *„Cum au ajuns românii la Stalingrad”,* răspunde întrebărilor repetate din scrierile istorice dar și ale celor care au fost acolo.

Hitler i-a trimis o scrisoare lui Ion Antonescu la 29 decembrie 1941, în care îl informa despre intenția sa de a continua ofensiva în vara anului 1942.

Ion Antonescu i-a răspuns Führer-ului la 5 ianuarie 1942, promițând sporirea livrărilor de petrol și cereale, precum și a efectivelor ce vor fi trimise pe front. El a insistat asupra unor condiții pe care partea germană trebuia să le îndeplinească dintre care înzestrarea armatei române cu armament modern era prioritară. Antonescu nu a uitat nici de problema nordului Transilvaniei, acuzând Ungaria de acțiuni dușmănoase la adresa României, ceea ce era de natură să destabilizeze alianța și lupta comună.

Ion Antonescu a cerut, în schimb, garanții din partea Germaniei, pornind de la considerentul că efortul de război slăbea România, ceea ce o punea în stare de inferioritate față de Ungaria.

Mareșalul Ion Antonescu a întâmpinat nu numai rezistența unor cercuri militare, cazurile Iacobici (Generalul Iosif Iacobici care era șeful Marelui Stat Major, a protestat, și a fost demis) și parțial Șteflea fiind elocvente (avea o altă opinie privind efectivele de trimis), ci și opoziția principalelor forțe politice ale țării – Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal.

Generalul Ilie Șteflea, noul șef al Marelui Stat Major a adoptat o altă strategie de abordarea a problemei și anume, nu s-a opus deciziei lui Antonescu, dar a căutat, *să diminueze efectivele trimise pe front,* prin formarea așa numitelor , *„divizii ușoare”* (divizii cu un efectiv mai mic), un deziderat mai vechi al lui Ion Antonescu.

Este foarte important de evidențiat faptul că Generalul Șteflea *a prevăzut contraofensiva sovietică* informându-i despre aceasta pe germani și a depus eforturi extraordinare pentru a aduce trupele în țară la refacere.

Ion Antonescu, fără a analiza profund noua configurație a războiului, prin intrarea SUA și a Japoniei în acțiune, aprecia că victoria va aparține Germaniei. În aceste condiții el a luat *„Decizia de intrare în ofensivă în vara anului 1942”,* problemă abordată în subcapitolul 5.1.4.

Ca atare, s-a crezut că contribuția românească sporită la victoria finală, avea să fie recompensată de Berlin, prin anularea Dictatului de la Viena din 30 august 1940 și redobândirea nord-estului Transilvaniei. Berlinul însă s-a eschivat de la o astfel de promisiune fermă. Până la urmă Transilvania a fost recuperate prin luptă, în anul 1944, acțiune la care a participat și protagonistul Ghiță Boaru după prizonierat.

Înainte de marea ofensivă din vara anului 1942, mari unități române au participat la operațiile desfășurate de armata germană pentru cucerirea peninsulei Kerci, a Sevastopolului și la ofensiva de la sud de Harkov.

Concomitent cu aceste acțiuni au plecat din țară, **diviziile Eșalonului doi** ce urmau să încadreze cele două comandamente de armată, conform înțelegerii intervenite între O.K.H. și Marele Stat Major Român. **Debarcarea lor a avut loc între 8 august și 2 octombrie** în zona Stalino-Volnovaha-Mariupol.

Protagonistul întâmplărilor *„Ghiță Boaru”* a făcut parte din acest eșalon care a fost debarcat pe 8 august 1942.

Militarii români se întrebau ce căutau în adâncimea teritoriului sovietic, departe de țară. Comandamentele românești au conștientizat situația fără ieșire a trupelor romane și au intuit apropierea catastrofei. Problema era nu dacă aceasta va avea loc, ci data și dimensiunile ei.

În marea încleștare de pe Volga au luat parte două armate române-Armata a 3-a română în Cotul Donului și Armata a 4-a română în Stepa Calmucă.

În subcapitolele 5.2 și 5.3. sunt detaliate principalele elemente privind ***„Armata a 3-a română în Cotul Donului”*** și ***„Armata a 4-a română în Stepa Calmucă”.***

Aici sunt prezentate și analizate, pentru fiecare armată în parte, în subsubcapitole distincte:

- Dispozitivul de apărarea al Armatei a 3-a (a 4-a) române la 19 noiembrie 1942 - (5.2.1 și 5.3.1);
- Organizarea Armatei a 3-a (a 4-a) române, comandanții marilor unități și fâșiile de apărare ale acestora la 19 noiembrie 1942- (5.2.2 și 5.3.2);
- Efectivele Armatei a 3-a (a 4-a) române la 19 noiembrie 1942- (5.2.3 și 5.3.3);
- Situația materială și morală a Armatei a 3-a (a 4-a) române – (5.2.4 și 5.3.4).

Fiecare domeniu are ca explicații texte, hărți și tabele în care sunt menționați și comandanții marilor unități iar privind situația materială sunt texte, cifre și/sau procente.

În subcapitolul 5.4 sunt prezentate *„**Concluzii privind efectivele românești participante în bătălia de la Stalingrad”,*** cu aprecierile și comentariile adiacente.

Tot aici sunt analizate și efectivele românești care au luptat în Stalingrad subordonate Armatei 6 germane comandată de Feldmareșalul Friedrich Paulus (30 decembrie 1941 - 3 februarie 1943).

Sunt evidențiate și Forțelor Aeriene Regale române angajate în acțiune pentru sprijinul forțelor terestre germane și române din zona Stalingrad și spațiul Volga-Don.

Efective românești (terestre) angajate în această bătălie au fost:

Armata a 3-a: **155 532**; Armata a 4-a: **75 250**; Total efective românești: **230 782** militari.

Statisticile Marelui Stat Major arătau că armata română avea sub arme, la 15 noiembrie 1942, un efectiv de **841 133** militari, ceea ce însemna că efectivele de pe frontul de la Stalingrad reprezentau circa **30%** din total.

Subcapitolul 5.5. prezintă ***„Terenul în Cotul Donului și Stepa Calmucă. Analiză geografico – militară”.***

Am considerat că, pentru a putea înțelege corect condițiile în care au acționat trupele române în *„Bătălia Stalingradului”,* este necesar a fi detaliate câteva caracteristici fizico-geografice ale acestor două regiuni, numite generic *„Cotul Donului”* și *„Stepa Calmucă”*, în care au acționat trupele române în toamna anului 1942.

Am avut în vedere următoarele caracteristici:-delimitarea geografică a ținutului Donului; -configurația terenului; -apa și sursele de apă; -rețeaua hidrografică (hartă și fotografii) cu: -Fluviul Volga;-Fluviul Don; Râurile: Doneț, Cir, Manîci, Sal; -acoperirile; -clima; -rețeaua de comunicații; -resursele materiale.

Din analiza geografico-militară a caracteristicilor terenului rezultă că apărarea trebuia să fie favorizată atât în Cotul Donului, unde malul drept era dominant, cât și în zona de sud de Stalingrad în zona lacurilor.

Condiția era ca apărarea să se sprijine efectiv pe aceste obstacole tari din teren.

Valoare de obstacol atât a fluviului cît și a lacurilor a fost redusă de capetele de pod realizate de sovietici peste Don, la Serafimovici și Kletskaia precum și de pătrunderile realizate la sud de Stalingrad dar și de faptul că iarna timpurie a înghețat apele reducând valoarea de obstacol atât a Donului cât și a lacurilor.

Iarna timpurie și extrem de geroasă care s-a abătut asupra acestor zone a afectat în mare măsură capacitatea de luptă a trupelor, care nu erau echipate corespunzător pentru o astfel de climă. Fiind o regiune, în general săracă, asigurarea hranei, atât a personalului cât și a animalelor, s-a realizat cu mare dificultate.

În subcapitolul 5.6 intitulat ***Operația „Uranus”*** sunt prezentate elementele principale ale planului operației elaborate de generalii *Jukov,* și *Vasilevski* și aprobat de *Stalin*.

Acțiunea trebuia declanșată la 13 noiembrie, dar Stalin a decis ca ea să înceapă la 19 și 20 noiembrie 1942. Reiese foarte clar că planul contraofensivei sovietice a fost stabilit la sfârșitul lunii septembrie, înainte ca Armatele a 3-a și a 4-a române să intre în dispozitiv. Această

precizare este necesară deoarece s-a afirmat că Înaltul comandament sovietic (Stavka) și-a fixat principalele coordonate ale planului pornind de la dispunerea trupelor române, a căror slabă capacitate combativă era cunoscută.

De fapt elementul hotărâtor pentru planificarea acestei operații strategice a fost conformația dispozitivului german ale cărui flancuri erau slab apărate și nu de dispunerea trupelor române, care nici nu se găseau în acel dispozitiv la acea dată.

Planul de bază era să execute o **operație de încercuire**, cu armatele a trei fronturi convergând la vest de Stalingrad la Kalaci.

Sunt prezentate două hărți pentru a edifica mai bine planul.

„Apărarea Stalingradului”, prezentat în subsubcapitolul 5.6.2 a reprezentat un episod esențial al conflictului și a fost delimitat pe etape.

În a doua jumătate a lunii septembrie, la stânga Armatei 6 germane a fost introdusă **Armata a 3-a română** (comandată de generalul Petre Dumitrescu), ale cărei forțe erau dispuse astfel: Corpul 1 Armată, urma Corpul 2 Armată (comandant, general Nicolae Dăscălescu) cu diviziile 9 și **14 infanterie** (comandate de generalul C. Panaitiu, respectiv de generalul Gh. Stavrescu); în continuare era dispus Corpul 5 Armată. Legătura cu stânga Armatei 6 germane o asigura Corpul 4 Armată și 1 Cavalerie. Punctul de comandă al Armatei a 3-a române era instalat la **Morozovsk.**

În ceea ce privește **Armata a 4-a română**, în curs de organizare, aceasta urma să fie pusă sub comanda generalului C. Constantinescu-Claps, cu forțele dispuse într-un dispozitiv situat la dreapta Armatei 4 Tancuri germane.

La sfârșitul acestei etapei, forțele germane au angajat lupte nemijlocit pentru cucerirea Stalingradului.

Cea de-a III-a etapă a ofensivei germane, desfășurată între 13 septembrie 1942 și 18 noiembrie 1942, cuprinde luptele din interiorul orașului Stalingrad. Luptele au fost deosebit de dure iar distrugerile erau de neimaginat. În conținutul acestui subsubcapitol sunt prezentate câteva elemente deosebite privind ofensiva și apărarea în interiorul orașului, inclusive hărți și fotografii.

Renumitul istoric Alan Clark aprecia că *„… după optzeci de zile și optzeci de nopți de lupte corp la corp,* ***strada nu se mai măsoară în metri ci după cadavre…”.***

Devenit celebru, **Ordinul 227- *„Nici un pas înapoi!”*** prezentat în subsubcapitolul 5.6.3, era deja un mod de gândire atât a conducătorilor sovietici cât și a populației privind orașul Stalingrad, ca simbol al Uniunii Sovietice, care devenise chiar un mit.

„Contraofensiva sovietică și apărarea românilor în Cotul Donului, Stepa Calmucă și Stalingrad”, prezentat în subcapitolul 5.7 este o parte finală a cărții abordată din perspectivă românească dar și prin prisma unei viziuni occidentale.

Pe parcursul a șase subsubcapitole sunt evocate principalele momente ale contraofensivei sovietice și apărării trupelor române. Tot aici sunt semnalate și cauzele deteriorării relațiilor româno-germane în această bătălie de alianță.

Esența evenimentelor este redată astfel:

- În dimineața zilei de **19 noiembrie 1942**, pe o ceață foarte deasă, puternice grupări de forțe sovietice din compunerea fronturilor de „Sud-Vest” și „Don” au trecut la ofensivă în fâșia Armatei a 3-a române;

- După un puternic bombardament, Frontul de „Sud-Vest”, comandat de generalul N. Vatutin, a trecut la ofensivă cu efortul principal pe direcția Serafimovici – Kleț kaia, a rupt apărarea **Armatei a 3-a române** (general Petre Dumitrescu) pe un front de 10-12 km și introducând în operație grupările mobile ale Frontului, a dezvoltat ofensiva, pătrunzând, până la 22 noiembrie, circa 120 km în dispozitivul advers, ajungând în zona Kalaci;

Privind fâșia de apărare a **Diviziei 14 Infanterie** (Divizia din care a făcut parte protagonistul) se cunoaște că: *„Frontul de „Sud-vest” sovietic a declașat o puternică pregătire de artilerie, cu o intensitate deosebită în zona Kletskaia (la Corpul 4 Armată, în sectorul Detașamentului „colonel Voicu” și în flancul drept al Diviziei 13 Infanterie) și în zona vest Serafimovici (la **Corpul 2 Armată**, în sectorul **Diviziei 14 Infanterie** și la joncțiunea cu Divizia 9 Infanterie”).*

Textele sunt completate de hărți, scheme și fotografii sugestive.

Într-un subsubcapitol destul de consistent (5.7.7) am abordat *„O viziune occidentală asupra acțiunilor din Cotul Donului, Stepa Calmucă și Stalingrad”,* în care, pe baza punctele de vedere ale unor autori occi-

dentali consacrați ai *„Bătăliei Stalingradului”,* cum ar fi scriitorul Antony Beevor[12], am tratat:- *Cum s-a întâmplat; - Rezistența românilor; - Atacurile cu tancuri ale sovieticilor; -Capitularea; -Câteva concluzii parţiale.*

Pentru elaborarea acestui capitol am utilizat și multe surse online.

Câteva concluzii rezultă și din afirmațiile altor autori străini: *„La doar o săptămână după ultima încercare totală a germanilor de a-i îndepărta pe ruși din capetele de pod rămase din Stalingrad, a început marea contraofensivă, trupele ruse de pe fronturile Don și de Nord-Vest ieșind dinspre nord și cei a Frontului Stalingrad dinspre sud, iar cei doi închizând inelul de la Kalaci, la capătul estic al Cotului Don, doar patru zile mai târziu”*[13].

Învăluirea din sud[14], pornită pe 20 noiembrie de trei armate din Frontul Stalingrad, a obținut, de asemenea, o surpriză totală și a spulberat rapid Divizia 29 Infanterie Motorizată Germană și patru dintre cele șapte divizii ale Armatei a 4-a române.

Trupele lui Paulus erau acum condamnate.

La 23 noiembrie 1942, Forțele Frontului de „Sud-Vest” și cele ale Frontului „Stalingrad” au realizat joncțiunea, în zona Sovetski, la circa 80 km vest Stalingrad[15].

După Stalingrad, atitudinea Rusiei față de sateliții Germaniei s-a schimbat brusc. Prăbușirea românilor și italienilor în zona Don, între noiembrie și ianuarie, și pierderile teribile cauzate ungurilor la Kastornoye puțin mai târziu, au dat o lovitură îngrozitoare Marii Coaliții a lui Hitler[16].

În subsubcapitolul 5.7.8 intitulat *„Viziunea românească asupra acţiunilor din Cotul Donului, Stepa Calmucă şi Stalingrad”*, sunt prezentate, pe baza unor documente oficiale**,** pozițiile unor personalități române, militare și civile, privind contribuțiile românești la *„Bătălia Stalingradului”*, astfel:

---

[12] Acesta este un renumit istoric militar britanic care a studiat evenimentele militare în special despre cel de-Al Doilea Război Mondial și a publicat mai multe lucrări importante și bine apreciate.

[13] Alexander Werth, *Russia at War, 1941–1945: A History,* Publisher: Skyhorse Publishing, 2017, p. 501.

[14] Geoffrey Jukes, *The Second World War: The Eastern Front 1941-1945,* Series: Essential Histories, Publisher: Routledge, Year: 2003, p. 44.

[15] John Macdonald, *Marile bătălii ale celui de-Al Doilea Război Mondial*, Editura M.A.S.T., București, 2000, pp. 96-97.

[16] Alexander Werth, *Russia at War, 1941–1945: A History,* Publisher: Skyhorse Publishing, 2017, p. 618.

-Acțiuni diplomatice privind contribuțiile românești în „Bătălia Stalingradului”- (5.7.8.1), care conțin activitățile diplomatice prezentate sunt pe baza notelor dictate de prof. Mihai Antonescu, viceprim-ministrul român, pe marginea convorbirilor sale din 22 septembrie 1942 cu Joachim von Ribbentrop la Jitomir (Ucraina) și cu Adolf Hitler în 23 septembrie la Cartierul General al Führerului/„Werwolf” din Vinnița (Ucraina);

-„Contribuția militară „la zi” a României pentru Frontul de Est - Operațiile din vara anului 1942”- (5.7.8.2), care conțin Datele rezultate din Raportul Marelui Stat Major Nr. 312 021 din 9 octombrie 1942, elaborat de Direcția Operațiilor, la solicitarea Mareșalului Ion Antonescu și se referă numai la vara și toamna anului 1942;

- „Operațiile ofensive ale armatei roșii în perioada 19.11.1942 – 20.02.1943 în sectorul trupelor române din regiunea Stalingradului (fragmente)”- (5.7.8.3), care are la bază *„Studiu rezumativ”,* întocmit de Serviciul Special de Informații (SSI), Frontul de Est (în Martie 1943);

- „*Protestul Mareşalului Ion Antonescu pentru atitudinea incorectă a germanilor față de români”-* (5.7.8.4), elaborat pe baza Raportului Generalului Ilie Șteflea, Șeful Marelui Cartier General, din 02.12.1942, adresat Feldmareșalului von Manstein prin care i se aduce la cunoștință o serie de lucruri deosebit de grave întâmplate, din partea germană asupra românilor, care au rămas nerezolvate. Mareșalul Ion Antonescu a trimis o Scrisoarea de protest adresată Feldmareșalului Erich von Manstein, comandantul Grupului de Armate „Don”;

- „Documente oficiale care atestă pregătirea și desfășurarea operațiilor în Cotul Donului de către Armata a 3-a română”- (5.7.8.5), elaborate de Mareșalul Ion Antonescu și predat Führerului Adolf Hitler cu prilejul vizitei la O.K.H., făcută în ianuarie 1943, un document complet (în original) privind *„Pregătirea şi desfăşurarea operaţiunilor pe frontul Armatei a 3-a române în lunile septembrie-decembrie 1942”,* împreună cu albumul *„Bătălia defensivă a forţelor române în sectorul Don şi Volga”;*

-„Câteva concluzii parțiale” - (5.7.8.6), în care am opinat pentru idea că cele mai avizate păreri, despre evenimentele petrecute în *„Bătălia Stalingradului”-* secvența din Cotul Donului, sunt ale celor care au planificat și condus operațiile ce s-au desfășurat în acea zonă precum și a celor care au luptat acolo. Am fost interesat de a detalia, în mod deo-

sebit, acțiunile operative și tactice din *„Cotul Donului”* pentru că protagonistul - Ghiță Boaru- a făcut parte din R.13 I./D.14 I. aparținând corpului 2 Armată din Armata a 3-a și a luptat în aceste locuri unde a și căzut prizonier.

Ultimul subsubcapitol- (5.7.9), intitulat *„ Protagonistul (Ghiță Boaru) povestește întâmplări (amintiri personale) din Cotul Donului”* a fost dedicate amintirilor de pe front în care partea urâtă a războiului era predominantă.

În *„Lupta aeriană și bombardamentul”*- (5.7.9.1), protagonistul relatează o scenă de luptă aeriană între germani și sovietici din care rezultă sacrificiul ambilor beligeranți. Explicația sacrificiului personal pentru ruși era că ei sunt mulți și au de unde pierde oameni. Această concepție a dominat permanent atitudinea comandanților sovietici în organizarea și executarea acțiunilor de către toate categoriile de forțe.

Tot aici este povestită și o scenă de luptă a forțelor române din care, din păcate, reiese și o eroare de conducere a focului care a provocat victime forțelor proprii.

Dotarea și aprovizionarea deficitară este povestită aici precum și lipsa condițiilor de odihnă a soldaților mai ales în condițiile climatice de acolo. Sărăcia prezentă peste tot, era rezultatul politicilor bolșevicilor asupra oamenilor simpli din satele acelei stepe.

„Sergentul Marinică”- (5.7.9.2), este un episod în care acest personaj, camarad cu protagonistul, a încercat o tentative de negociere a încetării focului cu partea rusă însă fără succes. Sătui de mizeria și pericolul războiului ei credeau (sperau) că problema se poate rezolva în acest mod. Ceea ce a urmat a demonstrat că nu a fost așa.

Tot aici tata povestește ceva despre *Mișu* - căluțul „lui”- pe care-l foloseau pentru transport și la „curierat” pentru legătura cu divizia și care, deja făcea parte din echipa lor dar care a fost lovit de o schijă. Tata spune: *„mare păcat, animal credincios, inteligent, nevinovat dar...fără noroc”.*

„Lupta finală și permisia ratată (dar viața salvată)” – (5.7.9.3), este un episod care demonstrează cum providența l-a salvat pe tata. Poate că acea credință în Dumnezeu și faptele bune făcute pe unde a trecut i-au trecut în planul divin, și viața sa, deși nu a urmat un traseu ușor (a urmat prizonieratul), a fost salvată. De aceea am numit cumva acest episod…*permisia ratată dar viața salvată* ca o luptă a contrariilor.

Este povestită vânătoarea de tancuri și recompensa care ar fi urmat (concediu în țară) în urma actelor de vitejie săvârșite, dar contraofensiva sovietică din 19 Noiembrie (tatonată de fapt din 17 și 18), care a avut o direcție de ofensivă chiar prin fâșia de apărare a Regimentului 13 Infanterie (Dorobanți) din Divizia 14 Infanterie, a spulberat orice posibilitate de a beneficia de recompensă.

În timp ce el era „în spate" la comandamentul diviziei cu propunerea de recompensă pentru plecarea în țară, Batalionul 2 din care făcea și el parte a fost pur și simplu călcat de tancurile sovietice iar la Ferma nr.2, unde mâncau ei de obicei, s-au instalat rușii (Harta).

Drumul lui nu a mai fost spre țară ci spre lagăr.

În *„Capitularea și drumul spre iad"*- (5.7.9.4) sunt povestite faze din căderea în prizonierat, ca urmare a încercuirii trupelor românești. A urmat jefuirea bunurilor personale de către ruși, comportamentul animalic al acestor soldați și marșul spre „infern".

Pe timpul marșului spre Lagărul nr. 74 Oranki (ei nu știau atunci încotro se duc), a îndurat frigul, foamea și umilința. Chiar în aceste condiții neimaginabile, pe care le-a traversat tata, am constatat două elemente foarte importante care cred că l-au ținut în viață: credința în Dumnezeu a tatălui meu și spiritul de camaraderie al românilor manifestat la disperare, în acele momente de cumpănă a vieții.

CAPITOLUL 1

SATUL NATAL

INTRODUCERE

Ideea publicării unor amintiri cu evenimentele trăite de tatăl meu, ***Boaru V. Gheorghe*** (zis „Ghiță") în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, i-a aparținut acestuia care a rememorat și scris într-un caiet, intitulat ***„Amintiri de război"***, câteva dintre întâmplările care l-au marcat cel mai mult.

Acest caiet, cu amintiri din război, a fost scris de protagonistul întâmplărilor - Ghiță Boaru - în perioada de la 03.03.1997 la 20.03.1977 când *„fiind la odihnă și tratament la Mangalia am avut posibilitatea de a-mi aminti trecutul dureros și drumul infernal pe care l-am parcurs în anii grei ai celui de-Al Doilea Război Mondial"*[17].

Tata simțea nevoia să-și descarce amintirile care să rămână scrise undeva pentru că constatase că cei cărora le povestea câte ceva, despre trăirile unui soldat pe front, nu prea erau interesați sau nu puteau înțelege că așa ceva s-a putut întâmpla.

El face niște analogii simple, dar foarte sugestive în povestea lui:

„Uitându-mă pe mare, cum permanent se zbate de țărm, la fel am fost și eu zbuciumat în acea perioadă grea, căci nimeni nu avea milă de noi, așa cum avea mama și tata când eram acasă, înainte de război"[18].

În continuare a scris, dar nu chiar cu toate amănuntele, unele lucruri și fapte care deși au fost foarte multe, poate păreau mai puțin importante, prin faptul că ele nu constituiau veritabile fapte de istorie și nici de importanță specifică momentului sau timpului respectiv pentru societate, dar pentru el erau amintiri care-l răscoleau chiar după atâția ani de la război.

„M-a întrebat cineva cum de mi-am mai amintit toate faptele astea după atâția ani. N-am putut uita nimic din ce-a fost important pentru mine și camarazii mei pentru că acele întâmplări sunt o parte din viața mea, întâmplări la care m-am gândit mereu zi și noapte și care nu se șterg din memoria mea chiar dacă, de multe ori, aș vrea să uit".

Tata își amintea cu durere și emoție, povestea și-i lăcrimau ochii.

---

[17] Boaru V. Gheorghe, *Amintiri de război*, manuscris, 1977.
[18] *Ibidem.*

„Cumpene au fost foarte multe fiindcă la orice secundă puteam rămâne fără viață sau schilodit pe vecie.

Au fost cazuri de bombardament de artilerie grea, sau aviație, că pentru adăpostire ne culcam unde ne găseam și așa se zguduia pământul cu noi de ziceam, în sinea noastră, că suntem băgați în pământ pe jumătate, dar, de unde, eram tot deasupra, dar asta credeam noi de frică"[19].

Povestitorul și protagonistul întâmplărilor (Ghiță Boaru) face câteva analogii interesante cu fenomenele trăite atunci în război și acum în timpul unui cutremur de pământ.

„Cunoaștem cu toții cutremurul de la 4 martie 1977 ora 21 și 22 de minute[20]*, uneori se scutura mai tare pământul cu noi de la bombardamentele pe care noi le-am petrecut de foarte multe ori, de multe ori după ce se termina rafala sau bubuiala mișcam din picioare și din mâini ca să vedem dacă le mai avem lângă corp, și a dat Dumnezeu că m-a păzit și le aveam lângă mine și mă servesc de ele în viața de toate zilele. Alții, săracii, nu au avut acest noroc pe care l-am avut eu"* [21].

Povestitorul rememorează principalele întâmplări legate de luptele de la Cotul Donului, dar și cele din prizonieratul care a urmat.

Cuvântul prizonier, conform dicționarului explicativ, înseamnă: „*Militar luat în captivitate în timpul unui război și reținut de dușman pentru a nu mai participa la ostilități; persoană căzută în mâinile unui dușman și rămasă în puterea acestuia; captiv, prins"*[22].

Definiția aceasta este foarte generoasă, elegantă, literară, dar care, după părerea mea, nu exprimă adevărul gol goluț și nu se potrivește situației concrete pe care a trăit-o Ghiță Boaru și camarazii lui în captivitate.

Ce este prizonierul de război?

„Cuvântul prizonier înseamnă: un om al nimănui, toți dispun de tine cum vor, chinuit, dezbrăcat, huiduit și flămând, pus la cele mai grele munci, așa cum doar în filme s-a mai văzut, cum bogătașii și moșierii îi schingiuiau pe sclavi. În alte lagăre au fost puși prizonieri români la plug unde 8 oameni trăgeau plugul cu brazdă și însămânțau culturi de păioase, iar cel care se opunea cumva, sau nu mai putea, îl biciuiau pe câmp acolo de față cu toată mulțimea de prizonieri.

---

[19] Boaru V. Gheorghe, *op. cit*.

[20] N.a. Cutremurul de pământ din 4 martie 1977 a avut o magnitudine de 7,4 grade pe scara Richter, a produs numai în București 1570 de victime, iar la nivelul întregii țări 11300 de răniți.

[21] Boaru V. Gheorghe, *op. cit.*

[22] Sursa: DEX '98 (1998).

Celor care nu-şi făceau norma de muncă (chiar dacă erau bolnavi sau erau foarte slăbiţi şi nu mai aveau putere) li se tăia din raţia de hrană care şi aşa era vai de capul ei.

Nici vorbă de drepturile omului, Crucea roşie internaţională, statutul prizonierilor de război,... erau doar vorbe goale.

Acesta a fost tratamentul prizonierului de război din Rusia. Prizonieratul a fost umilinţa umană dusă până la nivelul maxim al suportabilităţii, a fost un calvar. Unii dintre camarazii mei care n-au mai rezistat fizic şi psihic şi-au luat zilele.

Unii au încercat să evadeze, dar niciunul nu a reuşit, au fost aduşi înapoi în lagăr, dar morţi prin împuşcare.

M-au bătut şi pe mine de câteva ori asemenea gânduri negre, dar n-am putut s-o fac pentru că aveam doi părinţi care mă aşteptau acasă, aveam satul meu, şi aveam o credinţă în Dumnezeu care m-a ajutat să depăşesc multe momente grele din viaţa mea. Aveam credinţa că Dumnezeu ne dă viaţa şi doar ***El*** *are dreptul să ne-o ia. Aşa ne spunea cândva preotul satului şi aşa ne învăţa mereu un preot care era în lagăr cu noi.*

Cred că mă veţi înţelege şi-mi veţi da dreptate că viaţa aceasta insuportabilă de prizonier m-a determinat să fac ceva şi să scap din infernala captivitate. Am acceptat înscrierea în Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu".

După un program de refacere fizică şi ceva instruire am plecat spre ţară, am dus lupte pentru eliberarea Transilvaniei de sub ocupaţia germană, am cucerit oraşul Debrecen din Ungaria şi am ajuns prin luptă în Cehoslovacia până la munţii Matra şi Tatra"[23].

Chiar dacă a avut noroc să nu fie rănit grav sau chiar omorât, totuşi, în luptele de la Luş din Transilvania, a căzut un proiectil de artilerie grea lângă el, l-a acoperit complet cu pământ şi atunci i-a luat auzul de la urechea dreaptă (i-a spart timpanul), cu care nu a mai auzit deloc niciodată.

A mai fost rănit la umărul drept de o schijă la VISOCA. După spitalizare a luptat în continuare.

„Când am revenit acasă în satul Iteşti, la părinţii mei, aveam mantaua ciuruită de gloanţe la poale aşa cum sunt păturile cu franjuri la capete. Am avut zile, niciun glonţ nu m-a lovit.

[23] Boaru V. Gheorghe, *op. cit*.

Dumnezeu a fost mereu cu mine!"[24]

Clipele acelea infernale l-au marcat pentru o foarte lungă perioadă de timp. *„După terminarea războiului, când am ajuns acasă mă trezeam noaptea și mă aruncam pe duşumea încercând să mă ascund de bombe. Tata mă trezea și vorbea cu mine explicându-mi că acum sunt acasă și nu pe front. Până când mi-a trecut spaima acesta, tata a dormit cu mine în pat. El, săracul, a înțeles foarte bine starea mea de zbucium pentru că și el a fost pe front la Mărăşeşti în 1917.*

Sunt unele întâmplări pe care nu le-am putut scrie. Unele dintre ele le-am povestit verbal familiei mele mai ales după ce băieții mei Lică și Gigi erau destul de mari ca să poată înțelege corect cum au stat lucrurile.

Aș fi putut scrie atunci, imediat după terminarea evenimentelor dar n-am făcut-o de frică. Unele întâmplări pe care nu le-am putut scrie nici acum după 30 de ani sunt legate de viața de prizonier de război.

La eliberare am fost atenționați să nu povestim nimic despre viața din lagăr. Au fost cazuri când unii care au vorbit mai mult, familiei sau prietenilor sau au fost provocați să vorbească, au fost săltați de acasă și nu s-a mai ştiut nimic despre ei"[25].

Pe front, toate gândurile lui tata erau îndreptate permanent către părinții săi către casa și satul său natal (Itești). De aceea mi s-a părut a fi o datorie morală să dezvolt câteva secvențe din viața satului unde s-a născut și a crescut tata, mama, bunicii, eu și fratele meu.

Acest sat are o istorie militară și administrativă interesantă și și-a pus amprenta asupra educației și dezvoltării familiei noastre.

1.1. SCURTĂ PREZENTARE A SATULUI ITEȘTI

În partea de Nord a județului Bacău (la aproximativ 12 km), se află satul ITEȘTI. Aici s-au născut, toți membrii familiei Boaru. Satul nostru se află, între râul Siret și râul Bistrița sau mai simplu spus, sus pe deal, între șoseaua Bacău-Roman și lacul de acumulare Bacău-I (Lacul Lilieci) care are pe malul drept șoseaua Bacău-Piatra Neamț.

„Comuna se află în partea de nord a județului, pe malul drept al Siretului și pe cel stâng al Bistriței (în dreptul lacului de acumulare Lilieci), la altitudinea de 150 m. Este traversată de șoseaua națională DN2, care leagă Bacăul de Roman. Din acest drum, la Dumbrava se ramifică șoseaua

[24] Boaru V. Gheorghe, *op. cit*.
[25] *Ibidem.*

județeană DJ207F, care duce spre est și sud la Săucești și Letea Veche (unde se termină în DN2F). Prin comună trece și calea ferată Bacău–Roman, pe care este deservită de stația Iteşti"[26].

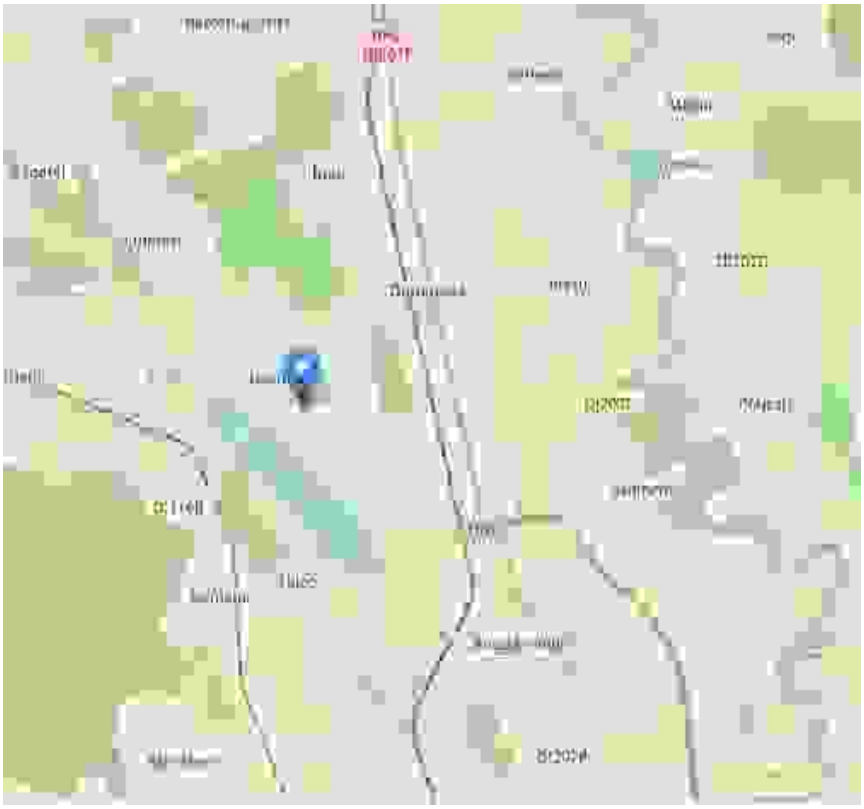

Harta localității ITEȘTI[27]

Satul natal al familiei noastre, inclusiv al tatălui meu, protagonistul evenimentelor de război descrise în această lucrare - Boaru V. Gheorghe (Ghiță Boaru), are o istorie interesantă din punct de vedere militar.

Domnii moldoveni, Alexandru cel Bun (1400-1432) și apoi Ștefan cel Mare (1457-1504), au împărțit pământ unor oșteni, din această zonă geografică, pentru fapte de vitejie și loialitate.

Mai târziu domnitorul Alexandru Ioan Cuza a împroprietărit o serie de localnici, prin Reforma Agrară din 1864.

Regele Ferdinand I a împroprietărit câțiva oșteni din Iteşti pentru fapte de vitejie săvârșite în luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz din

[26] *https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Ite%C8%99ti,_Bac%C4%83u,* apud *Google Maps – Comuna Iteşti, Bacău (Map). Cartografie realizată de Google, Inc. Google Inc.* accesat la 15.03.2022.

[27] *https://itesti-bc.pe-harta.ro/,* accesat la 17.05.2023.

1917 printre care și Vasile Costache Boaru (bunicul autorului) - tatăl protagonistului evenimentelor ce vor fi descrise în continuare.

Mulți flăcăi din Iteşti au intrat în „malaxorul" celui de-Al Doilea Război Mondial, unii s-au mai întors acasă însă foarte mulți nu au avut această șansă. O parte dintre ei au participat la campania din Est, au suportat infernul prizonieratului din Rusia, au participat la campania din Vest pentru eliberarea Transilvaniei, Ungariei și Cehoslovaciei.

Unul dintre acești „norocoși", care a scăpat din toate nenorocirile războiului și prizonieratului, a fost și protagonistul evenimentelor principale, evocate în această lucrare document, tatăl meu, Gheorghe BOARU.

1.2. ARGUMENTE ARHEOLOGICE PRIVIND ADEVĂRATA VECHIME A VIITORULUI SAT ITEȘTI

O serie de documente istorice[28], privitoare la vechimea satului Iteşti[29] și a altor sate învecinate, atestă că la marginea satului Iteşti au fost identificate resturile unor așezări de la sfârșitul epocii bronzului, din secolul al III-lea e.n. și din secolul al X-lea.

Într-o lucrare de arheologie, bazată pe cercetările proprii ale autorilor, dar și pe numeroase surse specializate, se precizează că *„zona municipiului Bacău şi a comunelor înconjurătoare a fost locuită din cele mai vechi timpuri şi până în prezent. Deşi există o unealtă datată, probabil, din perioada paleoliticului superior, descoperită în zona străzii Alexandru cel Bun, din municipiul Bacău, practic putem vorbi despre o locuire continuă începând cu perioada neo-eneolitică"*[30].

Pe teritoriul satului Iteşti s-au găsit fragmente de ceramică, din pastă brună negricioasă, și tortițe cu creastă. S-au mai găsit, de asemenea, fragmente din pastă cenușie, lucrate la roată și cu șanțuri în interiorul vaselor. Aceste descoperiri au fost atribuite epocii feudale timpurii.

Sunt publicate o serie de documente arheologice care atestă vechimea acestui sat și a altora din zona geografică dintre Bistrița și Siret, astfel:

---

[28] Materiale din Arhivele Statului, Filiala Bacău.

[29] Denumirile localităților folosite în acest subcapitol este cea actuală, având în vedere că cercetările arheologice s-au făcut în perioada contemporană, chiar dacă atestările documentare se referă la perioade din secolele trecute.

[30] Lăcrămioara-Elena Istina, Dănuț Prisecaru, Petre Colțeanu, Andrei Heroiu, *Varianta Ocolitoare Bacău. Diagnosticul arheologic,* Editura Magic Print Onești, 2017, p. 16, *apud* ARTIMON Alexandru, *Civilizația medievală urbană din secolele IV-XVII (Bacău, Tg. Trotuş, Adjud)*, Editura Documentis, Iași, 1998, p. 33.

- despre Berești-Bistrița: *„Între marginea estică a satului şi calea ferată Bacău-Roman s-a descoperit o aşezare cu urme materiale aparţinând culturii Noua*"[31].

- despre Itești: *„În partea de vest a satului, pe terasa înaltă a Bistriței, la aproximativ 500 m spre nord, se află aşezarea fortificată aparţinând epocii bronzului mijlociu. Fragmente ceramice decorate cu motive incizate şi excizate, aparţin culturii Costişa"*[32].

- despre Itești: *„În marginea de est a satului au fost identificate resturile unor aşezări de la sfârşitul epocii bronzului. Fragmentele ceramice din pastă brun-negricioasă, prevăzute cu brâu în relief, tortițele cu creastă sau buton, indică urmele unei stațiuni Noua"*[33].

O altă sursă precizează unele detalii foarte importante pentru geneza satului, astfel:

„...în marginea de est a satului Iteşti, com. Iteşti (cod LMI BC-I-s-B-00728), au fost identificate resturile unor aşezări de la sfârşitul epocii bronzului, din secolul al III-lea p.Chr. şi secolul al X-lea. Autorii descoperirilor afirmau că fragmentele ceramice, realizate din pastă de culoare brun-negricioasă, prevăzute cu brâu în relief, tortițe cu creastă sau cu buton, ar putea indica resturile unei staţiuni aparţinând culturii Noua.

O aşezare din secolul al III-lea p.Chr. era atestată prin fragmente lucrate la roată, din pastă cenuşie, iar marginile de buze de vase prevăzute cu o şănţuire în interior indicau posibilitatea existenţei unei aşezări din prima jumătate a secolului al X-lea"[34].

Locuitorii din Iești, de vârsta bunicilor, părinților și a generației mele foloseau în drumul de legătură, peste râul Bistrița, un pod de lemn foarte lung (albia Bistriței era largă în zona podului) care ducea la satul Lilieci și la Bacău. Pe acel pod treceau oameni, animale, căruțe,…mașini (câte erau). Acel pod a funcționat și în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial fiind folosit de trupele române, rusești și nemțești.

---

[31] Titus Udrescu, *Descoperiri arheologice în jumătatea sudică a Moldovei cu privire la cultura Noua,* în „Carpica", Publicația Muzeului de Istorie și Artă, Bacău, VI, 1973-1974, p. 18.

[32] M. Florescu, V. Căpitanu, Arheologia Moldovei, *Cercetări arheologice de suprafață în județul Bacău,* Institutul de Arheologie, Filiala Iași, Editura Academiei Române, VI, 1969, p. 216.

[33] *Ibidem*.

[34] Lăcrămioara-Elena Istina et. al., *op. cit.*, p. 19, *apud* FLORESCU Marilena, CĂPITANU Viorel, *Cercetări arheologice de suprafață în județului Bacău*, în „Arheologia Moldovei", 1969, VI, p. 216, 7a.

Primăvara, datorită sloiurilor de gheață care loveau cu putere picioarele podului, se produceau avarii, podul se clătina, traversarea pe pod mai era posibilă doar pentru oameni. Aceste avarii erau reparate mereu până când nu s-a mai putut face nimic.

După ce podul de lemn s-a degradat complet și a fost luat de apele învolburate ale Bistriței, traversarea apei se făcea pe un „pod umblător" realizat din două bărci mari din lemn legate între ele cu dulapi din lemn fiind într-un fel împerecheate. Acest pod mobil era ghidat de un cablu metalic oțelit (multifilar, împletit), gros, de care se trăgea cu mâna. Se puteau îmbarca oameni, animale și atelaje. Exista și un podar care dirija îmbarcarea de la „capra podului" - un fel de debarcader, traversarea și debarcarea pe celălalt mal.

După ce nu a mai funcționat nici „podul umblător" traversarea Bistriței se făcea individual, pe un cablu gros oțelit (odgon) legat la ambele maluri de câte un pilon (piloni de la vechiul pod de lemn). Se folosea o șufă sub formă de cerc, sau ovală, în care intra omul cu picioarele și fundul și care era agățat, cu un cârlig metalic, de odgonul de susținere, trecut pe deasupra acestuia. Trecătorul stătea atârnat în cercul de sârmă, stând cu fundul pe șufa respectivă ca într-un leagăn, iar deplasarea se făcea prin tragerea de odgon cu ambele mâini.

Numai după ce trecătorul ajungea la capătul opus, în sens invers mai putea trece un alt om. Era o adevărată aventură, o combinație de curaj, forță fizică și echilibristică. Pe odgon era tot timpul câte-o șufă la fiecare capăt care putea fi folosit de către oricine.

Cei care treceau zilnic apa aveau șufa proprie care era din frânghie (să poată fi transportat mai ușor în servietă) și cu un scripete care să ruleze mai ușor pe odgon și să nu necesite multă forță pentru deplasare.

Pe un asemenea dispozitiv a traversat tatăl meu Bistrița câțiva ani buni pentru a ajunge la Lilieci și Hemeiuși unde avea serviciu atunci.

Pentru legătura dintre drumul de pe deal și râul Bistrița a fost amenajat un drum care ducea la podul din lemn. Drumul din sat spre *„capra podului"* fusese săpat de oameni și de apele scurse de pe deal din vechime și era denumit *„la cobor"*.

Cei care se coborau pe acest drum săpat între două dealuri din lut galben, puteau observa, cam pe la mijlocul distanței, în partea de sus a dealului, în stânga, niște forme de vase foarte mari secționate de ruperea în timp a malului. Am aflat, încă de când eram copil, că s-ar fi știut, din moși